

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

תזריע תשב"ז (חלק ב)

שחל בשבת החודש

אלו לאומות העולם, ואתם לאכול ולשתות ולשמוח

• מצוות שיש בהם עריבות ותענוג הגוף, כעונג שבת, הנסיון גדול שלא יפסיד כוונת המצוה • לישראל באו נגעים בדרך המתקה, ורק לאיים עליהם כדי שישוּבו, וכפי דיני התורה והלכותיה. ועל האומות יבא לעתיד בדרך עונשים קשים • גזירת הכתוב הוא, שאין מומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן, וכח הדיבור של הכהן • תנא דבי אליהו: לעתיד ילמוד הקב"ה תורה עם הצדיקים ויאמר להם על המהור 'במקומי', ועל הטמא 'במקומי' • באהל יעקב: כשמכוונים במצות לשם ה', הקב"ה מושיע את ישראל למען טובתם. וכשמכוונים עבור עצמם, הוא מושיעם למען שמו יתברך • על ידי מצות עונג שבת וג' סעודות, יזכו להגאולה וינצלו מהצרות של חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג • עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של ליתן. ומלבד הסודות הנרמזים בוה, יתקיים גם סעודה כפשוטה באכילה ושתיה

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→3→427.2

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970
פאר הערות דרוק 3

לשון קדשו:
929-522-1515
דרוק 1 דערנאך 938 צו הערן די רעקארדינגס.

• ברכת מזל טוב •

הר"ר פישל מיללער הי"ו
לאירוסים בנו החתן יואל הערש נ"י
עב"ג בת הר"ר מנחם שמואל ליבערמאן הי"ו
ולע"ג הרה"ח ר' משה דוד ב"ר ברוך ז"ל

הר"ר שלום יוסף זילבערשטיין הי"ו
לאירוסים בתו - עב"ג החתן אברהם ברוך נ"י
בן הר"ר ליפא ליכטענשטיין הי"ו (ב"ר חיים)

הר"ר אליעזר וויינשטאק הי"ו
להולדת בנו
זוכה להבניסו בביתו של אבירם אביו בשנת ובזמנו
ולגדלו ולחנכו לתורה לחופה ולמעשים טובים

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזָכְרוֹן •

לעילוי נשמת
הרה"ק רבי ישעי' ב"ר משה זצ"ל מקערעסמיר
יובא להילולא ג' אייר
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

האשה החשובה, בעלת צדקה וחסד, נודעת בשערים
בעבודתה המרובה ובהכנה רבה לכבוד השבת קודש
מרת רבקה יובבד ע"ה
בת ר' בנציון הלוי נ"י
אשת הר"ר שלום יוסף דיימש הי"ו
נפמרה ו' אייר תש"פ

האי גברא רבה, גדול בתורה ובחכמה, מופלג במדות טובות,
ובשכלו הישר עסק בהבאת שלום, תלמיד חביב ועבד נאמן
לרביה"ק זי"ע, וזכה לחנך אלפי תלמידים בשיטתו הבורה
הרה"ח ר' יהודה ז"ל ראזענבערג
בן רבי דוד הכהן ז"ל
מנהל מחנות רב טוב ובית האופה של מצות שמורה
נפמרה ג' אייר תשנ"ו

קושיות ודקדוקים בפרשת תזריע

א

קושיא א

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים וּגו'.
וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֶי טְהָרָה.

ב

במדרש: הה"ד אִשָּׁא דְעֵי לְמַרְחֹק, לשמו של אברהם, שנאמר בו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק

זָאָגַט דער מדרש^א, הדא הוא דכתיב (איוב לו, ג) אִשָּׁא דְעֵי לְמַרְחֹק. מחשבין אנו לשמו של אברהם, שנאמר בו (וירא כב, ד) וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק.

ג

וצריך ביאור למה משבח את אברהם דייקא בתואר זה שנאמר בו מֵרְחוֹק

(א) איך האב שוין געפרעגט נעכטן, [על מה שדרשו כ] לְמַרְחֹק מיינט מען אברהם אבינו ווייל ס'שטייט [ביי אים] מֵרְחוֹק.

[וכי] עפעס קיין אַנדערן נאָמען האָט מען נישט געטראָפֿן פֿאַר אברהם אבינו, נאָר דאָ דעם וואָרט מֵרְחוֹק? [פון] די אַלע עבודות [של אברהם אבינו].

אין דעם מֵרְחוֹק ליגט דאָך נישט עפעס אַזאַ [עבודה].

פֿאַרוואָס עפעס גראָד דעס. [דאָס] מוז דאָך האָבן אַ טעם פֿאַרוואָס כאַפט ער אָן גראָד דעם וואָרט לְמַרְחֹק.

ד

קושיא ב – מתוך הדרוש

(ב) [גם צריך ביאור להבין שייכות דרשה זו לפרשת אשה כי תזריע. (דברי יואל)].

(התירוץ בדברי רבינו, סוף אות ריא)

ה

קושיא ג-ד

במדרש: הה"ד אַחֲזֹר וְקָדַם צִרְתָּנִי, זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית.

לא זכה, אומרים לו יתוש קדמך. וצ"ב הכוונה, וגם השייכות מזה לכאן

דער מדרש זאָגט נאָך^ב, זה שאמר הכתוב (תהלים קלט, ה) אַחֲזֹר וְקָדַם צִרְתָּנִי. זכה, אומרים לו אתה קְדָמָת לְכָל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. לא זכה, אומרים לו יתוש קדמך.

(ג) די קשיא איז דאָך שוין ידוע [דממה נפשך, אם האדם נברא אחרון לכל היצורים, כיצד יאמרו לו אתה קְדָמָת לְכָל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית באם זכה, והרי המציאות לא תשתנה].

(ד) [וגם צריך ביאור להבין שייכות דרשה זו להכא (דברי יואל)].²

איך וועל נישט איבער'חזר'ן [מה שכבר הזכרנו בליל שב"ק, מה שקשה בזה].

^א בויקרא רבה (יד, ב): דבר אחר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, הדא הוא דכתיב אִשָּׁא דְעֵי לְמַרְחֹק וְלַפְעֻלִי אֶתָּן צֶדֶק וכו'. אמר רבי נתן, מחשבין לשמו של אברהם אבינו, אותו שבא מֵרְחוֹק, הדא הוא דכתיב וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק.

^ב בויקרא רבה (שם, א): אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, הדא הוא דכתיב אַחֲזֹר וְקָדַם צִרְתָּנִי וכו'. אם זכה אדם, אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית. ואם לאו, אומרים לו יתוש קדמך, שלשול קדמך.

^ג גם בלשון הפסוק יש לדקדק, דנקט אַחֲזֹר ואחר כך קָדַם, והיה ראוי שיאמר איפכא 'קָדַם וְאַחֲזֹר' צִרְתָּנִי. (דברי יואל).

1

קושיא ה

במדרש מבואר, בדנגעים כתיב אדם, ולא כתיב בני ישראל בני ישראל, כי לא קל חפץ רשע אמה לא יגדף רע

אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת.

זאגט דער מדרש, הקדוש ברוך הוא וויל נישט אגריין אין כבוד ישראל. איבעראל [בכל הפרשיות] שטייט דבר אל בני ישראל, און דא שטייט נישט דבר אל בני ישראל, נאר סתם אדם א מענטש, ער איז נישט מזכיר דעם נאמען ישראל, [ווייל] אויפן נגע צרעת וויל ער נישט מזכיר זיין דעם נאמען ישראל.

2

וקשה דהלא דין הנגעים אדרבה נוהג רק בבני ישראל ולא בנכרים

ה) לכאורה וואס הייסט ער וויל נישט מזכיר זיין [אויף אידן. והלא] דער אמת איז דאך אבער אזוי [דטומאת נגעים נוהג רק בישראל. ווי] די גמרא זאגט דאך גארה אז עכ"ס זענען דאך נישט מטמא בנגעים, [וואס כן] בעל כרחך איז די פרשה נאר ביי א איד. [וואס כן] וואס איז די נפקא מינה [אם אין הכתוב מזכיר דבר אל בני ישראל, והלא] מ'ווייסט דאך [שזה נוהג בבני ישראל], מ'לערנט דאך [ארויס] אזוי דערינען, אז דאס איז נאר פאר אידן געזאגט געווארן.

ח

קושיא ו

בפסוק ויהי בעור בשרו לנגע צרעת, יש להבין לשון ויהי דהוא לשון שמחה, ולשמחה מה זו עושה בענין הנגעים

אדם כי יהיה בעור בשרו שאות או ספחת או בהרת, ויהיה בעור בשרו לנגע צרעת. (ו) די גמרא זאגט אין ויהי אלא לשון שמחה. [וואס כן יש להבין בכאן] לשמחה מה זו עושה [קהל ב, ב], וואס איז דען די שמחה [בנגעים, שהכתוב אומר] ויהי בעור בשרו לנגע צרעת.

ט

קושיא ז

וגם לפי פשוטו מיותר תיבת ויהי, שהרי כבר נאמר אדם כי יהי בעור בשרו

ז) און ס'איז אינגאנצן איבעריג דער ויהי, ער זאגט דאך [סיי] "כי יהי", און [סיי] "ויהי", [והיה סגי לומר "כי יהי"] שאות או ספחת או בהרת בעור בשרו לנגע צרעת.

¹ בתנחומא (סימן ט): דבר אחר אדם כי יהי בעור בשרו, למה אינו אומר דבר אל בני ישראל כמו שכתב בכל הפרשיות כולם, אלא אדם כי יהי, זה שאמר הכתוב (תהלים ה, ב) כי לא קל חפץ רשע אמה וגו', לפי שהפסוק אומר (ישעי' מו, י) עצתי תקום וכל חפצי אעשה וכו', אמר רבי תנחומא, מהו וכל חפצי אעשה, שאין חפץ לחייב שום בריה, שנאמר (יחזקאל יח, לב) כי לא אחפץ במות המת וכו'.

ויותר מפורש הענין בתנחומא ישן (סימן ט-יג) וז"ל: אדם. למה אינו אומר דבר אל בני ישראל, כשם שהוא אומר בכל הפסקות, אלא אדם כי יהי, זה שאמר הכתוב לא קל חפץ רשע אמה לא יגדף רע וכו', שאין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה, ואפילו רשעים חלק להם כבוד ולא הזכירן לרעה. כשבא על הקרבנות אמר למשה (ויקרא א, ד) דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב מקם קרבן לה, מקם ולא מאומה"ע. אבל כשבא להזהיר על הנגעים, אמר אדם כי יהי בעור בשרו, אדם מקם אינו אומר, אלא אדם כי יהי בעור בשרו וגו', הוי לא יגדף רע.

² כן הוא במשנה דנגעים (א, ג) הכל מטמאין בנגעים, חוץ מן הנקרים וגר תושב. - וכן מבואר עוד שם (יב, א) לענין נגעי בתים. והובא בגמרא גיטין (פב).

ובברטנורא (יב, א) דיליל לה מדכתיב בנגעי בתים בבית ארץ ארץ וכו'. אולם בתוספות יו"ט (יב, א) כתב: שלמדנו מדכתיב אדם כי יהי בעור בשרו נגע, דאיכא למידרש מיניה כדדרשנין בטומאת אהל, אדם כי ימות באהל, ולא עכ"ס. שנאמר (יחזקאל לד, לא) צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויים אדם ולא עכ"ס קרויים אדם. [וכן מבואר באור החיים הק' כאן (יג, ב)].

³ כן הוא בבראשית רבה (מב, ג). ועיין בזה בגמרא מגילה (י).

מ'ווייסט דאָך אַז ס'וועט זיין, ער הייבט דאָך אָן אָדעם 'פּי יְהיָה' בַּעוֹר בַּשָּׂרוֹ, ער הייבט דאָך אָן "פּי יְהיָה", ווייסט מען דאָך שוין פּי יְהיָה, [פאַרוואָס] זאָגט ער נאָכאַמאַל יְהיָה, ס'איז דאָך אינגאַנצן 'איבעריג' דער יְהיָה.
וואָס איז [דא דער] אין 'יְהיָה' אלא לשון שמחה (קושיא 1), און ס'איז טאַפּלט (קושיא 2),
[ויש להבין הכוונה] וואָס איז דאָס.

הקדמה לקושיא ח-י

במדרש: כששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם אֵל תתייראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח
לאָמיר זען. נאָך אַ מדרש איז דאָ, מַשָּׁל, אַ מַטְרָנוּתָא איז געקומען לַפְלִטִין שֶׁל מֶלֶךְ, האָט זי געזען מַגְלִבְיָא תלוי, די מַקְלוֹת וואָס מ'שלאָגט די עוֹבְרִים עַל הַדָּת. דְּחִילת, האָט זי זיך געשראַקן. אמר לה [המלך], האָט ער איר געזאָגט אַל תִּירָא, אלו לעבדים ולשפחות, אבל אתה, דו קומסט אַרְיִין בַּפְלִטִין של מלך.
כך כששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם אֵל תתייראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח.

יא

קושיא ח

ובזה קשה דהלא דין הנגעים אדרבה נוהג רק בבני ישראל ולא בנכרים
(ח) ס'איז דאָך אַ פֿלאַ, - זיי ברענגען דאָך אַלע דעם מדרש¹, - וואָס הייסט עפעס אלו לאומות העולם. [והלא] ביי די אומות הָעוֹלָם איז דאָך נישטאָ די פרשה פון נגעים, בפירוש האָט די תּוֹרָה הקדושה מַמַּעַט געווען [אַז] עכו"ם איז נישט מטמא בנגעים (וכדלעיל באות 2).

יב

קושיא ט-י

וגם מהו הכוונה באומרו אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח.
ומה שייך זה לענין הנגעים שנתיראו מהם
(ט) און וואָס איז דער אויסדרוק לַאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמֹחַ. [מהו הכוונה בזה].
(י) [אין] וואָס [איז דאָס] עפעס דָּבָר וְהַפּוּכּוֹ, פון [ענין של] נגעים, קומט ער אויס אויף [דעם ענין פון] לַאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמֹחַ, [ואינו מובן הקישור והשייכות מזה לזה].

יג

קושיא יא

עוד דרש במדרש ענין ד' מראות נגעים, על הד' מלכויות ששעבדו בישראל, ועל האברון שיבא על אֲדָוָם כּוֹמֵן הגאולה
נאָך איז דאָ אַ מדרש צום סוף [סדרה], אין מדרש רבה², און אין תנחומא³, שְׁאֵת

¹ בויקרא רבה (טו, ד): דבר אחר אָדעם פּי יְהיָה בַּעוֹר בַּשָּׂרוֹ, הדא הוא דכתיב (משלי יט, כט) נְכוֹנוֹ לִלְצִים שְׁפָטִים, מוכנים היו ללצים דינים וכו'. משל למטרונה שנכנסה לתוך פלטיין של מלך, כיון דחמית מַגְלִבְיָא תֶּלֶן, דחלת, אמר לה המלך אַל תתיירא, אלו לעבדים ולשפחות, אבל אַתְּ לאכול ולשתות ולשמוח. כך, כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם משה אֵל תתייראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, שנאמר (תהלים לב, י) רַבִּים מְכֹאֲבוֹים לִרְשָׁע וְהַבּוֹשֵׁת בָּהֶּן חֶסֶד וְסוֹבְכָנּוּ.
² עיין בזה בישמח משה וייטב לב. וקושיא שלפנינו, הוא בישמח משה.
³ בויקרא רבה סוף פרשתן (שפ, ט): שְׁאֵת זוּ בָּבֶל, על שום 'וַיִּנְשְׂאָתָּ' הַמֶּשֶׁל הַזֶּה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְאַמְרָתָּ אֵיךְ שָׁבַת נֶגֶשׁ שְׁבָתָהּ מִדְּהָבָה (ישעי' יד, ד), רבי אבא בר כהנא אמר שְׁבָתָהּ מִדְּהָבָה, מלכות שהיא אומרת מְדוּד וְהָבָא. ר' שמואל בר נחמן אמר מלכות שהיא בשְׁבָתָהּ שְׁבָא אצלה. ורבנן אמרי על שום רישיה

זה בָּבֶל, סִפְּחַת זֶה מְדִי, [בְּהֶרֶת זוּ יוֹן]. רַעֲכַנְט עַר אוּיס אֵלַע אוּמוֹת. [אוֹן] צוּם סוֹף זָאָגַט עַר וְהִיָּה בְּעוֹר בְּשׂוֹרוֹ לִנְגַע צָרַעַת, זֶה אָדוּם, [וּוּאָס] הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלָקָה אוֹתוֹ [בַּצְרַעַת]. אַז לַעֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא צָרַעַת, רַעֲכַנְט עַר אוּיס [וּוּי] רַחֲמָנָא לִיצְלָן ס'וועט זיין דאָרט [אַן] אַבְדוֹן וועט זיין דער צָרַעַת.

י

וצריך ביאור האך יתקשר זה הדרש, עם הפשט דמיירי מהלכות צרעת ודיניה

(יא) לכאורה נעמט מען דאָך אַרויס דעם פֿסוק אינגאַנצן פונעם פֿשט.

[דהלא הפשט] דאָס איז דאָך הַלְכוֹת, שְׁאֵת אוּ סִפְּחַת אוּ בְּהֶרֶת, מ'לערנט דאָך אַרויס" פֿון יעדן וואָרט הַלְכוֹת עֲמוּקוֹת, [וכהלשון שאמרו על דיני] 'נִגְעִים' וְהַלּוֹת". [וכאן בְּהֶרֶשׁ] נעם איך עס אַרויס אינגאַנצן פונעם פֿשט, אַז ס'איז גאָר די אוּמוֹת, שְׁאֵת מִיט סִפְּחַת מִיט בְּהֶרֶת. ס'איז גאָר עפֿעס אַנדערש.

טו

קושיא יב

ובמדרש מסיים שם: לפי שבעולם הזה הכהן רואה את הנגעים, אבל לעולם הבא אמר הקב"ה אני מטוהר אתכם, הה"ו וְהִרְקֵיתִי עֲלֵיכֶם מִיָּם מְהוּרִים וְטָהוּרִים. וצ"ב הקישור מזה לדברי המדרש דלעיל מיניה דפרשה זו ורומז על המלכות יב און דער מדרש [רבה] פֿירט אויס" [לאחר שאמר דלעתידי הקב"ה] מְלָקָה אוֹתוֹם,

יְדִהֵב, אֵנֶת הוּא רֹאשֶׁה דִּי דִּהְבָּא (דניאל ב, לה). ○ סִפְּחַת זוּ מְדִי, שֶׁהַעֲמִידָה הֵמֶן הִרְשַׁע שִׁשְׁף כִּנְחָשׁ, עַל שׁוּם עַל גִּחְנֹךְ תִּלְךְ (בראשית ג, יד). ○ בְּהֶרֶת זוּ יוֹן, שְׁהִיתָה מִבְּהֶרֶת בְּגוּרוּתֶיהָ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאוֹמַרְתָּ לְהֵן כְּתוּב עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שְׁאִין לְכֶם חֶלֶק בְּאִלְקֵי יִשְׂרָאֵל. ○ נִגַע צָרַעַת זוּ אָדוּם, שְׁבִאֲתָה מִכְחָה שֶׁל זָקֵן. ○ וְהִיָּה בְּעוֹר בְּשׂוֹרוֹ לִנְגַע צָרַעַת, לִפִּי שְׁבַעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּהֵן רֹאֵה אֶת הַנִּגְעִים, אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא אָמַר הַקֶּבֱ"ה אֲנִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, הַדָּא הוּא דְכְּתִיב (יחזקאל לו, כה) וְהִרְקֵיתִי עֲלֵיכֶם מִיָּם מְהוּרִים וְטָהוּרִים.

בתנחומא סוף פרשת (סימן יא): אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשׂוֹרוֹ שְׁאֵת אוּ סִפְּחַת אוּ בְּהֶרֶת וגו', הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמַלְכוּת. שְׁאֵת זוּ בָּבֶל, שְׁנֹאמַר וְנִשְׁאָתָה הַמְּשָׁל הַזֶּה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וגו'. סִפְּחַת זוּ מַלְכוּת מְדִי, שְׁהִיָּה הֵמֶן מִסְּפַח עִם אַחֲשׁוּרוּשׁ הַשְּׁמִיד לַהֲרוֹג וְלֹאבֹד. בְּהֶרֶת זוּ מַלְכוּת יוֹן, שְׁהִיתָה מִבְּהֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל וְאוֹמַרְתָּ כָּל מִי שִׁישׁ לוֹ שׁוֹר יַחֲקֶה עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שְׁאִין לוֹ חֶלֶק בְּאִלְקֵי יִשְׂרָאֵל וְאִם לֹא גּוֹזְרִין עֲלָיו הִירֵגָה. וְהִיָּה בְּעוֹר בְּשׂוֹרוֹ לִנְגַע צָרַעַת, זוּ מַלְכוּת אָדוּם, שֶׁהַקֶּבֱ"ה מְלַקֵּה אוֹתוֹ בְּשִׁבְעַת יְרֵאֵת הַשֶּׁר שְׁלוֹ, שֶׁכֵּן כְּתִיב (ירמ' מו, טו) מְדוּעַ נִסְחַף אֲבִירֶךָ לֹא עָמַד כִּי ה' יְדַפֵּס. ○ וְלְעוֹלָם הַבָּא הַקֶּבֱ"ה יוֹשֵׁב בְּדִין עַל מֶלֶךְ אָדוּם, וְאוֹמַר לוֹ לִמָּה הֵייתָ מִשְׁתַּעֲבֵד בְּכִנִּי, וְהוּא אָמַר לֹא אֲתָה הוּא שְׁמִסְרָתָם בִּידֵינוּ, וְהַקֶּבֱ"ה אָמַר לוֹ וּבִשְׁבִיל שְׁמִסְרָתִי אוֹתָם בִּידֶךָ לֹא שְׁמַתָּ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, עַל יֶקֶן הַקֶּבֱ"ה עֲלֶךָ מָאָד (ישעי' מו, י). עַל יֶקֶן הַקֶּבֱ"ה עֲלֶךָ מָאָד זֶה רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁשְׁעִבְדָּה בּוֹ מַלְכוּת אָדוּם מִה שְׁאִין סוֹף. דְּבַר אַחֵר עַל יֶקֶן הַקֶּבֱ"ה עֲלֶךָ מָאָד, שְׁהִיתָה מִכְבֹּדַת עוֹלָה עַל זָקֵן כְּבָחוּר, אָמַר לוֹ הַקֶּבֱ"ה, חִיִּךְ שְׁאִין יוֹשֵׁב עֲלֶיךָ בְּמִשְׁפַּט וְדִן אוֹתָךְ וּמַחֲיִיב, שְׁנֹאמַר (שם מו, א) דְּרִי וְשִׁבִּי עַל עֶפֶר תְּבוּלוֹת בַּת בָּבֶל שְׁבִי לְאַרְץ אֵין כֶּסֶף, עַל שְׁהִיתָ יוֹשֵׁבַת עַל הַכֶּסֶף שְׁבִי לְאַרְץ אֵין כֶּסֶף, כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרָאוּ לָךְ רַבָּה וְעֲנָנָה (שם). ○ וְמָה אֲנִי עוֹשֶׂה לָךְ, אֲנִי פּוֹרַע מִן הַשֶּׁר שְׁלֹךְ תְּחִילָה וּמְלַקֵּה אוֹתוֹ בַּצְרַעַת, וְאַחֵר כֵּךְ אֲנִי פּוֹרַע מִמֶּךָ. ○ וְלֹא תֹאמַר בְּמַלְכוּת הַזֶּה, אֲלֵא אֲפִילוּ בְּגוֹג שְׁהִיָּה מִתְּגַאֵה בְּעוֹלָם וְעוֹלָה, כֵּךְ אֲנִי מְלַקֵּה אוֹתוֹ בַּצְרַעַת. מִנִּין, שֶׁכֵּךְ כְּתִיב (זכריה יד, יב) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה [אֲשֶׁר יִגַּף ה'] אֵת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבָאוּ עַל יִרְשָׁלָיִם וגו' הִמָּךְ בְּשׂוֹרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל רִגְלָיו, וְעַל יְדֵי מָה, עַל יְדֵי שְׁמַתְגְרִין בִּישְׂרָאֵל, שְׁנֹאמַר וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה [וגו'], עַל יְדֵי מָה שְׁבָאוּ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאֵל תִּתְּמָה, שְׁהִיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה פְּרַע הַקֶּבֱ"ה מִשְׁוֹנֵאִיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִרְבֵּה וְהִכָּה אוֹתָם בַּצְרַעַת, וְמִי הִיָּה זֶה, נַעֲמָן, שְׁנֹאמַר (מלכים ב' א, ה) וְנִצְמָן שׁוֹר צָבָא מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל וגו' וְהָאֵשׁ גָּדוֹל וגו' וְהָאֵשׁ הָיָה גָּדוֹל חֵיל מְצָרַע, בְּשִׁבְלִי מִה נְצַטְרַע, בְּשִׁבְלִי שְׁשִׁבָה מֵאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קִטְנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִלְקָה לַעֲכוּרִים בַּצְרַעַת. וְאִף לַעֲתִידִי לְבָא כֵךְ יִלְקָה אוֹתָן בַּצְרַעַת, שְׁנֹאמַר וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה [אֲשֶׁר יִגַּף ה']. ○ אָמַר לָהֶם הַקֶּבֱ"ה, לִפִּי שְׁהִייתָם קוֹרְאִים לִנְבִּי טַמְאִים, אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בְּטוֹמָא גְדוּלָּה, אֲבִי הַטּוֹמָאוֹת. וּמִנִּין שְׁהִי קוֹרְאִין לִישְׂרָאֵל טַמְאִים, שְׁנֹאמַר (איכה ד, טו) סוֹרֵר טַמֵּא קִרְאוּ לְמוֹ וגו' וְאַתָּה תִּהְיֶה מְצוֹרְעִים וְטַמְאִים. אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֲנִי מְטַהֵר וּמְקַדְשֵׁן וְגוֹאֲלָן מִבְּנִיכֶם, שְׁנֹאמַר (ישעי' סב, יב) וְקִרְאוּ לָהֶם עִם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי ה' יִלְךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא יִנְצָבָה, וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֶה הַמֶּלֶךְ (שיר השירים ד, י) יִפָּה אֶת רִעְיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ.

י" בתורת כהנים, ומסכת נגעים, ובגמרא שבועות (דף ה-ו), ועוד.

י" כן הוא ברש"י בחגיגה (יד), דאיתא שם בברייתא שאמר לו ר' אלעזר בן עזריה לר' עקיבא, מה לך אצל הגדה, כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. ופירש רש"י: חדל מדברייך, עד שתגיע אצל נגעים ואהלות, שהן הלכות עמוקות.

לְאֹזֵט עַר אוֹיֵס^י לִפִּי שְׁעַכְשִׁיו אַתֶּם מִטְהַרִּין עַל יְדֵי הַכֶּהֱן, אֲבָל לַעֲתִיד, בֹּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִטְהַר אַתְּכֶם, שְׁנֵאמַר (יחזקאל לו, כה) וְזָרַקְתִּי עָלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם.
[ויש להבין] וּוָאס איז דאָ דער קִישׁוּר פֿון דעם, [מיט] דער אויספיר.

טז

קושיא יג

וביפה תואר הקשה עוד על אומרו דלעתידי אין טומאת וטהרת הנגע ע"י רק ע"י הקב"ה, וכי ישתנה ההלכה לעתיד לבא (יג) [און] דער יפה תואר פלאגט זיך אויף דעם^י, וואָס הייסט עפעס, ס'וועט נשְׁתַּנֶּה ווערן די הֶלְכוֹת, אַז נישט קיין פֿהֵן [מטהר או מטמא בנגעים] נאָר דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים?

דאָס גאַנצע [ענין]^{טו} דאַרף מען פאַרשטיין.

יז

ואם הכוונה שאז לא יהיו עוד נגעים בישראל, היה לומר בלשון המורה על זה, ולא בלשון המורה על שינוי ההלכה (און אויב) מיינט ער אַז ס'וועט נישט זיין קיין נְגָעִים [כלל, לעתיד לבא]. זאָל ער זאָגן ס'וועט גאַרנישט זיין קיין נְגָעִים, [ולמה אמר שלא הכהן מטהר, רק הקב"ה, דמשמע שעכ"פ יהיו אַז נגעים]. - [עכ"ד היפה תואר].

יח

קושיא יד - מתוך הדרוש

(יד) [בפסוק נִגַע צִרְעַת בִּי תִהְיֶה בְּאֶדָם "וְהוֹבָא" אֶל הַכֹּהֵן, דקדקו המפרשים למה נאמר "וְהוֹבָא" בלשון נפעל והתפעל, ולא נאמר "וּבָא" אֶל הַכֹּהֵן].
(הקושיא בדברי רבינו, באות רלו)
(המשך הדרוש לפרשת תזריע באות קע)

יט

קושיאות ודקדוקים בפרשת החודש^{טו}

לְאָמִיר זַען, מ'הָאָב מִיר דאָ היינט געליינט די פרשה פון החודש.
הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה.

כ

קושיא טו

(טו) [ומקודם יש להבין] דאָס טאַפֿלטע לשון. - דער אור החיים הקדוש (בא יב, א) שטעלט זיך דערויף, און אַלע מפרשים. [נאָר] דער אור החיים הקדוש איז אַביסל שווער צו פאַרשטיין וואָס ער זאָגט דאָ אין תירוץ, איך וועל נישט מאַרִיף זיין. - [דלכאורה] ער הייבט אָן [בפסוק], עפעס צוויי מאָל די זעלבע [זאָך], הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים, און נאָכאַמאָל רֹאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה.

^י פירוש: שמסיים.

^י ביפה תואר על ויק"ר שם: אבל לעולם הבא וכו'. לכאורה יוקשה וכי לעתיד ישתנה דין התורה חס ושלום [שאמרה] שאם ימצא הנגע שטומאתו וטהרתו על פי הכהן יהיה. ואם הכוונה שלעתיד לא נמצאו נגעים, הכי היה ליה למימר, בעולם הזה איכא נגעים, אבל לעולם הבא ליכא. [ועיי"ש תירוצו לפי דרכו].

^{טו} עצם הענין הנאמר בו, מלבד השייכות והקישור דלעיל מיניה.

^{טו} חלק זה של הדרוש לפרשת החודש כבר נדפס בחלק א' של הקונטרס, והדפסנו כאן רק מה שיש בו שייכות כהקדמות להדרוש דפרשת תזריע, או שנזכר בדברי רבינו לפרשת תזריע. והדפסנו כאן בעיקר מדברי רבינו עצמו, והשמטנו ההערות ועוד הוספות, שכבר נדפסו לאחרונה בחלק א'.

כא

קושיא מו

טז) און נאך איז אַ שײַנדיג [אינעם לשון]. קודם זאָגט ער הַחֲדָשׁ הַזֶּה 'לָכֶם', און דערנאָך ראש חֲדָשִׁים. און דאָס צווייטע מָאָל זאָגט ער ראשון, און דערנאָכדעם לָכֶם.

כב

קושיא יז

מה שכוּפֵּל לשון "לָכֶם", איתא בוּוּהַר דבא לומר לָכֶם ולא לאומות העולם [און] די צוויי מָאָל "לָכֶם", די קְשִׁיָּא לכאורה שטייט נאך אין זוהר.

כג

דער זוהר הקדוש זאָגט (בא דף לט:), לָכֶם לָכֶם תרי זימני, אלא לָכֶם יתיר, שנאמר (האזינו לב, ט) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ, ולא לאומות העולם. דער יתיר איז פאַרדעם, מ'זאָל זאָגן אַז נאָר [לָכֶם] און נישט פאַר די אומות העולם. אַזוי זאָגט דער זוהר הקדוש.

כד

אמנם עדיין קשה דגם לדרשה זו היה סגי בחד 'לָכֶם', ולמה נאמר ב' פעמים

יז) [נאָר] לכאורה איז דאָך אַלץ נאָכנישט צו פאַרשטיין, איבערדעם זאָל איך דאַרפן האָבן צוויי מָאָל לָכֶם? ס'איז דאָך גענוג איין מָאָל. [דגם בחד לָכֶם, משתמע ולא לאומות העולם. ולכן נראה לפרש עוד לדרכינו בכפל לשון "לָכֶם"].

כה

קושיא יח

ובכלל צ"ב מה צריך להשמיענו בכאן ולא לאומות העולם, והלא כל התורה נאמרה רק לישראל ולא לאומות העולם. יח) און דערנאָך [גם לדרך הזהרה צ"ב] וואָס איז ולא לאומות העולם. נו אודאי, די גאַנצע תּוֹרָה האָט מען דאָך נאָר געגעבן פאַר אידן.

כו

וגם במדרש רבה מצינו שמביא כאן הפסוק יהיו לך לְבָדָה וְאֵין לְזָר אֶתָּה, ודורש לָכֶם ולא לאומות העולם, וכן דורש שם על כמה מצות שנאמר בהם לָכֶם. וגם כן צ"ב מה צריך להשמיענו זאת בכאן

דער אָמֶת, אין מדרש שטייט אויך עפעס כעין זה, נאָר אין מדרש זאָגט ער אַנדערש, ער זאָגט נישט [וועגן] צוויי מָאָל לָכֶם, נאָר סָתָם [ממשמעות לָכֶם]. [כי על הפסוק] הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם זאָגט דער מדרש רבה (טו, ג), רעכנט ער אויס אַ גאַנצן עָמִיד, [אַז כמה מצות] אַלדינסט האָט דער בורא כל עולמים [געגעבן נאָר פאַר אידן], זאָגט ער [הדא הוא דכתיב] יְהִיוּ לָךְ לְבָדָה וְאֵין לְזָר אֶתָּה (משלי ה, יז), ברענגט ער כָּמָה פֶּסוּקִים אין די תּוֹרָה וואָס ס'שטייט אַלץ לָכֶם, אַז נאָר פאַר ענק, [און] נישט פאַר די אומות הָעוֹלָם. [עד שמסיים] דאָס איז אויך אַזוי, ראש חֲדָשׁ [איז] לָכֶם ולא לאומות העולם. זהו שנאמר יְהִיוּ לָךְ לְבָדָה וְאֵין לְזָר אֶתָּה.

כז

לכאורה פאַרוואָס דאַרף מען עפעס אַזויפיל פֶּסוּקִים [למעט אומות העולם]. מ'ווייסט דען נישט? [והלא] די אומות הָעוֹלָם האָבן נישט 'געוואָלט' מְקַבֵּל זיין די תּוֹרָה (עבודה זרה ב: ועוד), און מ'האָט עס נישט 'געגעבן' פאַר די אומות הָעוֹלָם, נאָר פאַר אידן. דאָס ווייסט מען דאָך, בְּפִלְלִיּוֹת ווייסט מען דאָך דאָס, פאַרוואָס דאַרף מען זאָגן אויף דעם [אַז] 'לָכֶם' ולא לאומות העולם.

ישוב הקושיות בפרשת החודש

עה

הקדמה לישוב קושיא טו-טז (באופן שני), ולישוב קושיא יז

נאָר וואָס ס'קען נאָך זיין אין דעם "לָכֶם", עַל פִּי פִּשְׁטוֹת אויך.

[דהנה] לעולם די גמרא זאָגט דאָך (פסחים סח:), ס'שטייט 'לָכֶם' ביי יום טוב, איז

חֲצִיז' לַה' און חֲצִיז' לָכֶם'.

[און] 'לָכֶם' [מיינט] להנאתכם ולטובתכם, [וכעין מה שפרש רש"י (לך יב, א) בפסוק] לָךְ 'לָךְ' [מאָרְצֶךָ], להנאתך ולטובתך.

יעדער 'לָכֶם' דאָס ווייזט אויף [בחינת] יום טוב.

[ולפ"ז יתפרש הפסוק החדש הַזֶּה "לָכֶם"], ס'איז אַ יום טוב, שְׁמור לטובתם [ולהנאתם].

פא

[והנה] דער רמב"ם זאָגט אין סוף הלכות מלכים (יב, ד-ה), לא נתאוו החכמים

לימות המשיח, נישט פאָרדעם האָבן זיי געגלוסט אויף ימות המשיח, אַז מ'זאָל פון

זיך אַראָפּוואַרפן מַמְשַׁלַת הָאָמוֹת, אַדער אַז מ'זאָל זיין אַ מוֹשֵׁל אויף די אומות, אַדער

לֵאכּוֹל וּלְשָׁתוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ, אַדער רעכנט ער אַנדערע זאכן וועגן כְּבוֹדָן [של ישראל,

שינשאו אותם העמים, און] נאָך אַזעלעכע זאכן. ניין, נישט וועגן דעם.

נאָר וועגן דעם, ווייל דעמאָלטס וועט זיין תְּתַרְבֶּה הַדַּעַת, ס'וועט זיין מְנוּחָה און

שְׁלוּחַ, וְהַמַּעֲדָנִים יִרְבּוּ כְּעֶפֶר, מ'וועט נישט האָבן קיין שום דאָגָה, תְּתַרְבֶּה הַדַּעַת, און

מ'וועט וויסן, מ'וועט מַשִּׁיג זיין אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אַלע דְּבָרִים נִסְתָּרִים, [און]

מ'וועט מַשִּׁיג זיין דעם בורא כל עולמים וועט מען מַשִּׁיג זיין [לדעת את ה' כפי כח האדם].

'נאָר' וועגן דעם האָט מען געגלוסט [לימות המשיח], און נישט וועגן דעם [שאר

הדברים הנזכרים]. אַזוי זאָגט דער רמב"ם.

פב

לכאורה דאָס איז דען שלעכטע זאכן, מ'זאָל אַראָפּוואַרפן מַמְשַׁלַת הָאָמוֹת.

פג

[ומה שכתב הרמב"ם ולא כדי] לֵאכּוֹל וּלְשָׁתוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ, ווייסט מען נישט וואָס ער

מיינט. מילא אַן אַנדערס מאָל [אף בומן הגלות] קאָן מען אויך לֵאכּוֹל וּלְשָׁתוֹת.

נאָר אפשר מיינט ער [אפילו כדי] אַז ס'וועט זיין אַ יום טוב, מ'וועט זיך פרייען

[במשתה ושמחה של 'מצוה'] אַזוי ווי יעדן יום טוב.

פד

[ועל כל פנים] לכאורה וואָס איז דען דאָס שלעכט [שירצו בהגאולה לטובתן של ישראל],

פאָרוואָס דען נישט?

פה

[נאָר] קען זיין ער מיינט אָבער, ווייל דער 'עיקר' איז דאָס, [והחכמים] נתכוונו לכך

[וכדלהלן באות קב]. אָבער ער זאָגט נישט [שיש איסור בדבר] אַז מ'זאָל נישט קלערן וועגן

דעם.

אַזוי ווי ער זאָגט (בהל' תשובה י, ד-ה) איבעראַל [בכל המצות, און] ביי תּוֹרָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה,

[אז] דער עיקר איז [לעסוק בתורה ומצות] לשמָה, נאָר ווייל ס'הייבט זיך אַזוי אָן [עם שלא לשמה, ורק אח"כ יוכל לבא לידי לשמה].

[ואם כן גם בענין תקנות הגאולה, אותן שהם עדיין במדריגת שלא לשמה, יש להם לקיים מצות צפייה לישועה עכ"פ לטובתם של ישראל, עד שיזכו להגיע למדריגת לשמה (וכדלקמן באות צו, קא-קג)].

פו

נאָר קען זיין אַזוי. דער אַמֶת, אין יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל איז דאָךְ צוויי זאַכן דערינען:

פז

א [דאָס ערשטע איז יְשׁוּעַת כָּל יִשְׂרָאֵל, אידן וועלן ניצול ווערן מִכָּל צָרָה וְצוּקָה, וְנִסִּים וְנִגְוֹת וְאַנְחָה, ס'וועט זיך אויפהערן [כל הצרות ואנחות].

אידן האָבן דאָךְ אַזעלעכע צובראַכענע הערצער, אָן אַ שיעור אָן אַן ערך. יעדער איז צובראַכן, כָּל לֵבָב דָּוִי וְכָל רֹאשׁ לְחָלִי. און אַז דער בורא עולם וועט העלפֿן מ'וועל מיר דערלעבן מְשִׁיח'ן, וועט דאָךְ אַלעס פאַרהיילט ווערן, ס'וועט זיך אויפהערן אַלע צָרוֹת יִשְׂרָאֵל. אַלע חוֹלָאִים וועלן נִתְרַפָּא ווערן, אַזוי ווי ביי מתן תּוֹרָה. ס'וועט זיך אויפהערן [די צרות], וְשִׁכְבָתָם וְאֵין מִתְרִיד (בחקותי כו, ו).

די אַלע נְחֻמוֹת, און די אַלע בְּרָכוֹת וואָס די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה האָט געזאָגט [בפרשת] אַם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ, וועט דאָךְ זיין נאָךְ בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ. דאָס איז איין זאַך [התלוי בישועת ישראל].

פח

ב [און ווידעראום אַמאָל [וועט זיין], דער עיקר איז, דער גרויסער כְּבוֹד שְׁמַיִם. [ס'וועט זיין] תְּתַרְבֶּה הַדַּעַת, יעדער וועט זיין דְּבוּק אין באַשעפּער, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, אלא פּוֹלֵם יִדְעוּ אֶת ה' לְמִקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם (ירמ' לא, לג), די גרויסע יִדְיעוֹת וואָס מ'וועט האָבן אין אַמוּנַת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, אין הַשְׁגַּת הַתּוֹרָה, נִגְלוֹת מִיַּת נִסְתָּרוֹת.

און דער עיקר נאָךְ מער, דער גרויסער כְּבוֹד שְׁמַיִם, וְהָיָה ה' לְמִלְךָ עַל כָּל הָאָרֶץ (זכרי' יד, ט), ס'וועט זיין יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמִיהּ רַבָּה.

די אַלע זאַכן, דאָס ליגט דאָךְ אין דעם. אַלעס איז דאָךְ נִכְלָל אין בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ.

פט

[און] דער אַמֶת, [ווען] מ'איז מִשְׁתַּקֵּק אויף בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, איז דאָךְ דער אַמֶת אַז די 'טִבְע' אָנוּשִׁיּוֹת [משתוקק להישועה גם עבור עניני הגוף, ועל כל לפנים עבור טובת הכלל ישראל].

צד

[והנה] דער זיידע זכרוננו לברכה זאָגט אין ייטב פנים [לסוכות, אות ו], [בביאור הפסוק] וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (אמור כג, מ). [דהנה] דער רמב"ם זאָגט (הל' תשובה י, א-ה), כְּשֶׁמַּחֲנִכִים אֶת הַקִּטְנִים, מתחילת העבודה, זאָגט מען זיי צי [איזה מתן שכר, ומלמדים אותם לעסוק בתורה ומצות] פֶּאֶר שְׂכָר, פֶּאֶר שְׂכָר מִיַּת יְרֵאת הַעוֹנֵשׁ. אָבער מ'דאַרף נישט בלייבן ביי דעם, ס'איז נאָר צו [זיי] געוויינען צו דער עֲבוּדָה, אָבער שפּעטער ברויך מען צו דינען דעם אייבירשטען און ליב האָבן די תּוֹרָה וְהָאֻמָּת 'בְּשִׁבְלִי שְׁהוּא אַמֶת'. נישט וועגן שְׂכָר און וועגן עוֹנֵשׁ.

מיט דעם זאגט ער, "לכם" איז דאך טייטש **להנאתכם** ו**לטובתכם**, (ולזה אמר הכתוב) **ולקחתם לכם**, דעס וואָס איר זאָלט מיינען **לכם** ו**לטובתכם**, דאָס איז נאָר **ביום ה'ראשון**, די 'ערשטע' עבֿודָה ברויך אזוי זיין, אָבער שפעטער ברויך דאָס נישט צו זיין. - אזוי זאָגט דער זיידע זכרוננו **לברכה** אין **ייטב פנים**.

צה

הגם דער **לכם** ביי סוכות (בפסוק **ולקחתם לכם**), דרש'ן איך דאך אויף אסאך אנדערע דרשות. אָבער מקרא אחד יוצא לכמה טעמים (סנהדרין לד.), ס'איז נָכְלָל אין דעם [גם משמעות **לכם** להנאתכם].

צו

ישוב קושיא טו-טז (באופן שני), וישוב קושיא יז

[ועל דרך זה] קאָן זיין אין די צוויי **לכם**'ס וואָס ס'איז דאָ דאָ ביי החדש הזה **לכם** ראש חֲדָשִׁים.

איין **לכם** [היינו לכם הראשון] קומט אויף דעם, [דהכוונה] **להנאתכם** ו**לטובתכם**. (שאמר הכתוב החדש הזה **לכם**) 'דער חודש' דארף מען האָפֿן צום באַשעפֿער [על הגאולה], ס'איז אַ חודש השְׁמִיחָה, [ומי שאינו במדריגת לשְׁמִיחָה, גם כן עליו לצפות על הגאולה, על כל פנים משום טובתן של ישראל].

צו

וואָרן לעולם איז 'דאָס אויך' אַ רצון הבורא ברוך הוא, [הנאתן וטובתן של ישראל]. [שהרי בעת] צִרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל [איז דאָך] בְּכָל צִרְתָּם לוֹ צַר (ישעי' סג, ט). הקב"ה אליין קוקט דאך ארויס, אַז אידן זאָלן ניצול ווערן מְכַל צָרָה וצוּקָה.

צח

[ומצינו כי] דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט פֿאַר אברהם אבינו'ן לָךְ 'לָךְ' מאַרְצָךְ [ופירש'י] **להנאתך** ו**לטובתך**.

ער [אברהם] וואָלט אורדאי געטון אזוי אויכעט [ציווי ה', אף בלא הבטחה זו, און ווי] דער אור החיים הקדוש טייטשט דאך אזוי [לך יב, ד] [בפסוק וּלְךָ אֲבָרָם] כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה', כְּאֲשֶׁר שִׁג [שהובטח לך לך] להנאתך, [אָבער דאָך] ער האָט נאָר געטון כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי ה'. [אָבער] פונדעסטוועגן האָט מען אים געזאָגט פריער דאָס אויך, מ'זאָל וויסן אַז דאָס איז **להנאתך**, [שידע כי רצון הקב"ה הוא בטובתו והנאתו].

צט

דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט: דער חודש איז נישט פֿשוט. ס'איז אַ חודש הגאולה. ס'איז אַ חודש אָשֶׁר ישועות בוֹ מְקִיפּוֹת. לעולם איז עס 'אלעמאל' אַ חֲדָשׁ מְסוּגָל 'בְּתַמִּידִיּוֹת' [דאָך בזמן הגלות מְסָגֵל לישועות, אָבער] דער עיקר איז [אַז] ס'איז מְסוּגָל צו דער גאולה, ס'איז דער חודש הגאולה. האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [החדש הזה "לכם"], דער חודש דאָס איז **להנאתך** ו**לטובתך**. דאָס איז מְסוּגָל פֿאַר יעדן איד, ער זאָל ניצול ווערן מְכַל צִרְתּוֹ. און פֿאַר'ן כָּלל יִשְׂרָאֵל [אַז] מ'זאָל אויסגעלייזט ווערן, מ'זאָל האָבן די רעכטע ישועה, די יְמֵי הַשְׁמִיחָה. דאָס איז 'דער' **לכם**.

ק

איבערדעם זאָגט ער [אַבער, בסיפא דקרא] 'ראשון' הוא 'לכם', ווייל דאָס דאָרף נאָר זיין אין אָנהייב. אַבער דער עיקר ברויך מען צוקומען צו דער בָּחִינָה וואָס דער רמב"ם זאָגט, מ'זאָל דאָס אויך נישט מיינען, [נאָר] מ'זאָל מיינען דעם חודש'הַגָּאוּלָּה אויף דעם גרויסן כְּבוֹד שְׁמַיִם [שיתרבה לעתיד], און די גרויסע הַשְׁפָּעַת הַדַּעַת, דעם דַּעַת אָמֶת וואָס אַ איד דאָרף צו האָבן צו די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, און צו עבֻדוֹת ה' ברוך הוא.

קא

אַבער אף על פי כן, [ווען מ'איז] אין תּוֹקֶף הַגְּלוּת איז מען דאָךְ נישט דערביי, קען מען שווער זיין דערביי, [וכי] בעווננו הרבים מ'איז דאָךְ זייער נְתַחֲק [ממדיגת צדיקים העובדים באמת לשמה]. אַבער דאָס אַליין, דאָס [עצם] הַשְׁתַּוְקָה צו דער יְשׁוּעָה, צִפִּית לְיְשׁוּעָה, דאָס אַליין, אפילו וועגן דעם [הוא חשוב מאוד].

קב

כאָטשיג דער רמב"ם זאָגט לאַ נְתַאוּ הַתְּכַמִּים [לזה, אבל הכוונה בדבריו כי] די עכטע 'תְּכַמִּים' האָבן טאַקע נישט [נתאו לזה, ווייל] זיי זענען געווען דערביי [במדיגת לשמה]. אַבער [פאַר] סֵתֶם בְּנֵי אָדָם איז 'דאָס' אויך גוט, מ'זאָל מְשַׁתַּקֵּק זיין [להגאולה כאָטש] וועגן דעם, וועגן דער 'אַמוּנָה' אַז דעמאָלטס וועט זיין פֿל מִיְּנֵי יְשׁוּעוֹת טוֹבוֹת, יְשׁוּעוֹת בּוֹ מִקִּיפּוֹת.

קג

אַבער שפּעטער ווען מ'וועט שוין זוכה זיין מ'וועט דערלעבן מְשִׁיח'ן, וועט זיין די גרויסע הַשְׁפָּעַת הַדַּעַת, [ווען] ס'וועט קומען משה רבינו, משה ואהרן און דער מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, מיטן גאַנצן דור הַמְּדַבֵּר, די גרויסע הַשְׁפָּעָה אַלְקִית וואָס ס'וועט זיין, [וממילא] 'דערנאָך' וועט יעדער זיין דערביי, וועט 'דאָס' שוין גאָרנישט זיין קיין חֲשׁוֹב [עניי הנאתכם וטובתכם], מ'וועט זיך גאָרנישט פרייען [עם ישועות הגשמיות, נאָר] מ'וועט זיך פרייען דער עיקר מיט יְשׁוּעַת צִיּוֹן נאָר, נישט מיט דעם.

קד

[הקדמה לשוב קושיא יח]

בביאור הפסוק: אַז יֵאמְרוּ בְּגוֹיִם וְגו' הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמֵחִים איך האָב געקלערט, דאָס איז דער פֿשֵׁט אפשר אין פסוק (תהלים קכו, א-ג), שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כַּחֲלָמִים, אַז יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה, אַז יֵאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמֵחִים.

קה

לכאורה וואָס זאָגט ער דאָ, ער זאָגט דאָךְ אין פסוק אַז יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ, אונז וועל מיר זיך אויך פרייען, [און] די אומות וועלן זאָגן הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמֵחִים, מ'העט מיר געווען פרייליך [דמשמע שהם מתמיהים על ישראל שאינם עושין כן]. נו אידן זענען דאָךְ אויך פרייליך, [וכמו שאמר] אַז יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ.

קו

נאָר דאָס איז דער פֿשֵׁט. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן, אַז יִמְלֹא שְׂחוֹק פִּינוּ, מ'וועט זיין פרייליך מיט יְשִׁיבַת צִיּוֹן, נישט מיט דער אייגענער [ישועה].

און די אומות העולם וועלן זאגן, הגדיל ה' לעשות עם אלה, איך הער גארנישט זיי זאלן זיך פרייען אויף וואס מ'האט מיט זיי אליין געטון זייער גרויס, מ'האט דאך זיי גרויס געמאכט, מ'האט [פאר] זיי אליין געטון אזויפיל טובות, [ואלמלי] הגדיל ה' לעשות עמנו, ווען ס'העט פאר 'אונז' אזוי געווען, 'היינו' שמיחים, העט מען זיך געפרייט מיט 'אונזערע' טובות, מיט 'אונזערע' ישועות. מ'העט מיר זיך נישט געפרייט מיט שיבת ציון, ווען ס'זאל ביי 'אונז' געשען. וועלן זיי זיך וואונדערן [דערויף]. וואָרן אידן וועלן זיין ביי 'דער בחינה' אז מ'וועט דאָס אויך [מער] נישט מיינען, טאָקע נאָר, נאָר נאָר מ'וועט זיך פרייען מיט שיבת ציון.

קז

אָבער דער אָמת איז, ווילאנג מ'האלט נישט דערביי, [דבתוקף הגלות איז] שווער אז מ'קאָן זיין דערביי, [דרך לעתיד יזכו כל ישראל למדינה זו] אָבער איידער 'פאר' ביאת המשיח בעווננו הרבים [ווען] מ'איז אזוי נתגשם, אין דורש ואין מבקש, ס'איז נישטאָ ווער [זאָל אויפהייבן לבבות ישראל, וכמו שאמרו חכז"ל (סוטה מט) על דור הזה כי] אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, דעס גרויסע שפלות מיט דעם גרויסן נידעריגקייט, מיט דעם חולשת ההשגה.

[איז] על כל פנים ביז דערווייל דאָרף מען וויסן כאָטש [אזויפיל, להשתוקק על הגאולה בכל אופן ואופן, אפילו ווייל] ס'איז 'לכם', להנאתכם ולטובתכם, ס'איז פאר 'ענק', פארן פֿלל ישראל איז עס אַ חודש אָשר ישועות בו מקיפות.

קח

[און] מ'האָף מיר, [אז] דער בורא פֿל עולמים זאָל זיך מרחם זיין מ'זאל מיר זוכה זיין צו דערלעבן [די ישועה, און] ס'איז אַ מציאות [אז] נאָך אין 'דעם' ניסן זאָל זיין די ישועה שלימה, מ'זאל מיר די זכיה האָבן מ'זאל מיר דאָס דערלעבן צו זען, מ'זאל מיר זיין פון די געהאלפענע, צו זיין פונעם פֿלל ישראל וואָס זיי וועלן דאָס דערלעבן, וואָס זיי וועלן זוכה זיין דאָס צו זען. השם יתברך ירחם מ'זאל מיר זיין פון די, [און] ס'זאל נאָך זיין אין דעם ניסן.

קט

[התחלת ישוב קושיא יח]

[והיוצא מזה כי מדריגה זו שיזכו להגיע למדריגת לשמה, על כל פנים לעתיד לבוא, זה שייך רק בבני ישראל שהם יזכו לזה, אבל לא באומות העולם. וכמו שפירשנו בהפסוקים אלו, כי האומות יתמהו לעתיד על מדריגתם של ישראל בזה.]

וממילא מיושב בזה דלכן משמיענו בכאן הכתוב "לכם" ולא לאומות העולם, דהכוונה כי מה שמבואר בזה הפסוק כי רק בתחילה יש לבחון לטובת הכלל ישראל, או אפילו לטובת עצמם, אבל כוונה זו הוא רק בבחינת 'ראשון' הוא, אבל לעתיד יזכו כל ישראל לבחון רק עבור פֿבוד שָׁמַיִם. מדריגה זו ויהיה גם לעתיד לבוא רק לכם, שאתם חלק ה' עמו, ולא לאומות העולם].

(ראה בזה להלן באות רב-רה)

קע

ישוב הקשיזות בפרשת תזריע

הקדמה לישוב קושיא ט'

בפרשת תצוה נאמר למשה רבינו וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, ואחר כך נאמר וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב וגו' וְעִשְׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֶהָרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכָהֵנֹן לִי, ולא נאמר שם 'לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת' על כל פנים לְאֹמֶר צוּרִיקוֹמֶעַן [לישוב הדקדוקים שבפרשת תזריע].

דער אהל יעקב אין פרשת תצוה", האָט ער דאָרט אַן אַריכות [לפרש בלשון הכתוב וואָס] ס'שטייט" וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, און פאַר אידן" האָט ער געזאָגט וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁוֹ לְכָהֵנֹן לִי.

" באהל יעקב (להגיד מדובב) פרשת תצוה: וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב וגו' וְעִשְׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֶהָרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכָהֵנֹן לִי. וראוי לעמוד בזה, מדוע שינה הכתוב את לשונו אצל העושים במלאכת הבגדים, שלא אמר בהם לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, כמו שאמר אצל משה.

ולבוא אל הענין נזכיר מאמר ז"ל (הורו"י). תנו רבנן, פֶּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יָרֵד עַל הַזָּקָן וְזָקֵן אֶהָרֹן וגו' (תהלים קלג, ב), על דבר זה היה משה דואג, אמר שמא חס ושלום מַעֲלִיתִי בִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, יִצְתָה בַּת קוֹל אֹמְרָה פֶּשֶׁמֶן הַטּוֹב וגו', כִּטְל חֶרְמוֹן (שם, ג), מה טל חֶרְמוֹן אין בו מעילה, אף זָקֵן אֶהָרֹן אין בו מעילה. ועדיין היה אהרן דואג, אמר שמא משה לא מַעַל אֲבָל אֲנִי מַעֲלִיתִי, יִצְתָה בַּת קוֹל וְאֹמְרָה לֹא הִנֵּה מִה טוֹב וְמֵה נְעִים שִׁבְתָּ אֲחִים גַּם יָחֵד (שם, א), מה משה לא מַעַל, אף אתה לא מַעֲלָתָ.

והכלל בזה הוא עם מה שמבואר מפי החוקרים, כי יש דברים המכונים בשם עֶרְבָּ, כמו כל תענוגי עולם הזה, ויש המכונים בשם מוֹעִיל, היינו שאין בהם עֶרְבָּוֹת כָּלֵל, כי אם תכלית טוב. ולפעמים ימצאו דברים פרטיים שתרוויחיהו איתנייהו בהו יחד. וכמו כן תמצא במצות התהו"ק אשר קצתם בלתי ערבים על עושיהם, ואדרבא עוד כמשא כבד יכבדו ממנו, כמו מצות הַצֹּם ביום הכיפורים, והצדקה, וכדומה מהענינים המתנגדים אל טבע האנושי. ויש שיהיה בהם בחינת שניהם, עֶרְבָּ ומוֹעִיל, עֶרְבָּ מחמת מתיקותן, ומוֹעִיל מחמת קיום מצות ה', כמו מצות עונג שבת ויום טוב, יש מקיימין אותה מחמת חשקות התענוג, אבל באמת החסידים ואנשי מעשה אינם עושים כי אם מחמת מצות ה', לא לכוונת שום תענוג.

וכבר ידוע כי המצוה אשר עשייתה מתנגדת אל יצרי לבו, כמו מצות הַצֹּם וכדומה, הנה לבעבור אשר המעשה כבדה עליו לעשותה, אם כן ודאי שהורה אותה לענין קיים מצות ה'. לא כן להתענג על ה' ביום השבת, בעבור שהמעשה קלה מאד, כי בעסקו בה גם שני הַיָּצָרִים כאחד נפגשו, אם כן איה איה יבחו עונג זה לשם מי הוא, אם לענג 'את השבת', וכל ערבות המאכלים מורגש לו מפאת יצרו הטוב הממתיק אותם בפיו, או שכוונתו לענג 'את עצמו' במטעמים אשר אהב. ועל כן זהו הגדולה שבכניסות, שטוב התענוג לא יפסיד כוונת המצוה. בלתי האדם אשר חלק לו בבינה, אף חכמתו עמדה לו למאוס בתענוגים כל הימים, וכל מתוק מר לו, וכאשר הפלגי המשוור ע"ה (תהלים קט, כב) יִלְכִּי חֲלָל בְּקֶרְבִּי, הנה עליו אין להסתפק, אם ישמח ויתענג בשבת ויום טוב, בוודאי במצות ה' הוא שמח.

וכמו כן הדבר בעניננו, כי גם המצוה הזאת למשוך את אחיו לכהונה גדולה, נפגעו בה עֶרְבָּ ומוֹעִיל שניהם כאחד, שהמשיחה היתה עֶרְבָּה וחשובה מאד מצד מעלתה, שיזכה על ידה לגדולה שאין למעלה הימנה, וגם מוֹעִיל מאד, מצד שיהיה הוא הנבחר לשרת בקודש, כאשר הפליג עליו המשורר (שם סה, ה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וְתִקְרָב וגו'. ועל כן משה ע"ה דאג פן התערב זר בשמחתו, בהיות משיחת אחיו דבר הַעֶרְבָּ להתהדר ולהתפאר בה, וזוהו [שאמר] בגמרא [ועל דבר זה היה משה דואג, אמר שמא חס ושלום מַעֲלִיתִי בִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה. כי זה משפט הצדיקים השלמים, שאינם מאמינים בעצמם, ולכן כאשר הרגיש שמחה בלבו בעשותו מצות ה', דאג לאמר אולי השמחה הזאת מעורבת עם שמחת היצר הרע ח"ו, מחמת הערבות והתענוג שיש בה (וכמו שכתבנו בחלק הראשון פרשת ויחי על מאמר בסודם אל תבוא נפשי). ועל זה יצתה בת קול ואמרה פֶּשֶׁמֶן הַטּוֹב וגו' כִּטְל חֶרְמוֹן וגו', מה טל חֶרְמוֹן אין בו מעילה וכו'. וזוהו [שאמר] ועדיין היה אהרן דואג אמר שמא משה לא מַעַל אֲבָל אֲנִי מַעֲלִיתִי, יִצְתָה בַּת קוֹל וְאֹמְרָה לֹא הִנֵּה מִה טוֹב וְמֵה נְעִים וגו', כלומר האף אמנם כי הדבר עֶרְבָּ עליך, עם כל זה אחרי היותך תמים עם ה' לעשות מצותיו באהבה ושמחה, ואם כן מה בכך אם מצוה זאת ערבה לך מלבד מה שהיא מוֹעִילָה. וזוהו דקדוק הכתוב הִנֵּה מִה טוֹב, מוסב על סוג המוֹעִיל, וְמֵה נְעִים, מדבר מסוג הַעֶרְבָּ, ורצה לומר למה יגרע כח המוֹעִיל שבמצוה הזאת על ידי היות בה גם ערבות, ואם כן שִׁבְתָּ אֲחִים גַּם יָחֵד, מה משה לא מעל וכו', כי הכל הולך אחר מדרגת ובחינת לב העושה, כי בוודאי קדושה ה' כמוהו שלל מלכו כל ערבות וכל עונג, ולבו התאווני כבר היה חלל בקרבו, ועל כן בהכרח לא היה כוונתו כי אם לקיים מצות בוראו, ובה היה שמח.

הוא הדבר גם כן במה שצוה יתברך למשה וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיד וגו', כי בזה היה גם כן עֶרְבָּ ומוֹעִיל כנ"ל, רק הקב"ה הרואה ללבב כי האיש משה עניו מאד מכל האדם מואס בכבוד וגועל בתפארת, על כן אמר לו יתברך וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ וגו' לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, כי נאמן הוא לו שבאין ספק יעשה המצוה למען שמו

קעא

ומפרש באהל יעקב, כי למושה ולאחריו עצמם נאמר כן, דרצון הקב"ה שיהיה זה להם לכבוד ולתפארת, כי ידע הקב"ה שהם לא יכוונו לכבודם ותפארתם. אבל להחכמי לב ולבני ישראל לא רצו לפרש זאת, מחשש שמא יהיו מקצתם מכוונים גם שלא לשמה

זאָגט ער, לעולם די בגדי קדש זענען געווען לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. [און] דער בורא כל עולמים האָט געוואוסט [שמשה ואהרן בעצמם לא יכוונו עבור זה, און] ער האָט געמעגט זאָגן [למושה ואהרן, שהם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת].

זאָגט ער, קודם פֿאַר אַהֲרֹן'ן ביים [צייוי פון] מאַכן האָט מען אים געהייסן לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, [און] פֿאַר אידן שטייט שוין נישט 'לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת'. זאָגט ער [לבאר] אזוי.

ווייל לעולם פֿאַר אַהֲרֹן הִכָּהֵן מיט מֹשֶׁה רַבִּינוֹן, האָט מען געמעגט זאָגן לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, וואָרן זיי האָבן נישט געמיינט 'דאָס', האָבן זיי 'דאָס' אויך געמיינט [נאָר] פֿאַר'ן כְּבוֹד שְׁמִים².

[אבער] פֿאַר אידן האָט מען דאָס נישט געוואָלט דערציילן, [דיש לחשוש כי] אידן וועלן זיי מיינען אַז מ'האָט עס געמאַכט [טאקע וועגן] לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת.

קעב

ער פירט אָן אַרְיִכוֹת, ער שטייטשט מיט דעם עֲנִיָּים.

[והארץ שם לבאר, כי המצוות המתנגדות אל הטבע האנושי, כמצות הצום ביום הכיפורים, ומצות צָדָקָה וכדומה, בנקל על האדם לעשותם לְשֵׁם שְׁמִים. כי לפי שהמעשים ההם כבדים עליו לעשות, אם כן ודאי אם ישתדל לעשותם הרי הוא מכוון בהם לְשֵׁם פְּעֻלָּם. אבל לא כן המצוות שיש בהם גם עריבות ותענוג הגוף, כגון מצות עֹנֵג שִׁבְתָּ, הנסיון גדול מאד שטוב התענוג לא יפסיד כוונת המצוה, כי בעסקו בה שני היצרים כאחד נפגשו, ואין יבחין עונג זה לשם מי, זולת האדם אשר חלק לו בכינה, שהוא מואס בתענוגים ואינו עושה המצוה עבור עריבות התענוג כי אם בלתי לה' לבדו. (דברי יואל)].

קעג

וגם מפרש שם ענין מלשינות המן המבואר במדרש ובתרגום שני, שאמר כי ישראל עושים שבתות וימים טובים, דהכוונה לקטרגי שהם מכוונים בעונג שבת וי"ט לתענוג עצמם. אבל המלאך מיכאל המליץ וכות בשמים, כי אף הבן לא הלשין שהם עושים עבירות, רק מצות. ועל זה אמר הקב"ה שלא יעוּבֵם עבור שמו הגדול

[און] ער זאָגט³, [בענין] וואו הָמָן האָט מְלָשִׁין געווען [אויף אידן, איז] אין תרגום

יתברך, ולא לכוונת הגאון והתפארת. מה שאין כן אל העושים במלאכת הבגדים לא אמר משה לעשות הבגדים לשם כבוד אהרן ותפארתו, כי האדם יראה לעינים, ויחשבו את משה חס ושלום שהוא רוצה להתהדר בתפארת אחיו החשוב, כי ענותנותו לא נתוודע כל כך לפרטי האדם על אַמְתָּתָהּ, ועל כן אמר וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֲכָמִי לֵב וגו', וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אַהֲרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכֹהֲנָיו לִי, והבן.

¹ בפרשת תצוה (כח, ב-ד) וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחִיד, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל כָּל חֲכָמִי לֵב אֲשֶׁר מְלָאֲתִיו רוּחַ חֲכָמָה, וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אַהֲרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכֹהֲנָיו לִי. וְאַלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ וגו', וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחִיד וּלְכֹהֲנָיו לְכֹהֲנָיו לִי.

² היינו להחכמי לב שעשו המשכן והבגדי כהונה.

³ ברש"י (אחרי טז, לד): להגיד שבחו של אהרן, שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת המלך (תורת כהנים).

⁴ בהגהות יריעות האהל על האהל יעקב (מתלמידו הכותב ומדפיס הספר, והוא ג"כ ילקוט מדברי רבו עם קצת הוספות משלו, וכמבואר בשער הספר), כתב שם על ענין מצות עונג שבת הנוכח באהל יעקב, וז"ל: ועל פי המונח הזה יתבאר דבריהם ז"ל במדרש (אסתר רבה ז יב, והובא להלן), כל מה שהיה המן מקטרג את ישראל למטה, היה 'מיכאל' מלמד עליהם סנגוריא מלמעלה. אמר לפניו, רבונו של עולם אין בניך מתקטרגין לא על שעבדו עבודה זרה ולא על שגילו עריות וכו', אלא אין מתקטרגין אלא על שהן משמרין תדנותיך. אמר לו חייך לא שבקת ולא אשבוך, הדא הוא דכתב (שמואל א' יב, כב) פִּי לֹא יִשָּׁח ה' אֶת עַמּוֹ בְּעֹבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל.

שנייט אַז דער מלאך מיכאל האָט געזאָגט [ללמד זכות בשמים על ישראל, שהרי] ער איז נישט מ'לשין אַז זיי דינען די עבודה זרה, [אדער אנדערע] עבירות, נאָר ער רעכנט אויס זיי זאָגן [דביום השביעי הם] אוכלים ושותים, ואומרים 'שבת היום'²¹, און אזעלעכע זאכן. מ'טוט מ'צות.

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט לא אשבק, איך וועל זיי נישט לאָזן. איך וועל ענטפערן [אידין], למען שמך הגדול.

והוא בהזכיר עוד מדרש ז"ל כל מה שהיה המן מקטרג מלמטה, היה 'השטן' מקטרג מלמעלה. ומן הראוי לחקור על מהות הקטרוג שיש במה שאמרו שאוכלים ושותים ואומרים עונג שבת עונג יום טוב וכו'. ועל כרחק צריך לומר שהיה הקטרוג כך, שעושים המצות שלא לשמן, וביותר שבתות וימים טובים, שעיקר מצותם הוא להתענג על ה', למען שמו הגדול שצוה לנו על העונג הזה. ולכן קטרגה מדת הדין לאמר שאינם מכוונים בלתי להתענג עצמם.

ומעתה אם היה קטרוג מדת הדין על שעובדים עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ועובים המצות מעשותם כלל, הנה הקב"ה הדין את דינו תמיד מדה כנגד מדה, היה מהראוי באמת שיעזוב אותם כמו כן. אבל אחרי אשר באמת היו מקיימים המצות, רק שעשו אותם שלא לשמן, כי אם להתענג בדשן נפשם, המשפט לאלקים הוא שלא לעזוב אותם גם כן, בלתי כי תשועתם לא תהיה למענם, כי אם למענו יתברך. כמו שהם לא כוונו בהמצות למענו, כי אם למענם. וכענין שאמרו ז"ל (רות רב כ, יא), כתוב אחד אומר כי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, וכתוב אחד אומר כי לא יטש ה' עמו ונחלתו וגו', אמר ר' איבו, כשישראל זכאין, בעבור עמו ונחלתו, - רוצה לומר כשעושים המצות לשמן, גם הוא יתברך יעשה עמם למענם, - וכשאין ישראל זכאין, בעבור שמו הגדול, רוצה לומר שמכוונים בהמצות לטובת עצמם, גם תשועתם לא תהיה כי אם למען שמו הגדול.

וזהו מאמר המדרש, אמר לפניו רבונו של עולם אין בניך מתקטרגין לא על שעבדו עבודה זרה וכו' אלא על שהם משמרים תורתך, והוא מוסב על מה שאמר תחלה שאוכלים ושותים ואומרים עונג שבת וכו', כלומר מתענגים שלא לשם שבת. ועל זה אמר לו הקב"ה חייך לא שבקת ולא אשבוק, רוצה לומר כי אושיע אותם למעני, וזהו שסיים הדא הוא דכתיב כי לא יטש ה' את עמו 'בעבור שמו הגדול', וכמו שביארנו. ודע, כי האמנם רבותינו ז"ל דברו על לבנו, כי בין כך ובין כך מובטחים אנחנו על הגאולה, כמו שזכרנו מאמר המדרש כשישראל זכאין בעבור עמו ונחלתו, וכשאין ישראל זכאין בעבור שמו הגדול. אולם יש הבדל גדול בין ב' בחינות אלה בדבר הגאולה, והוא נרמז במאמר הנביא בשם ה' (ישעי' מח, יא) 'למעני למעני אעשה. והרצון בזה לדעת, כי אם יזכר ישראל להשיג הגאולה למען צדקתם ולמענם, הנה כאשר הוא יתברך יקרא דרור לשרידי עמו, הלא בעבור זכות הצדיקים יפדה את כולם. לא כן אם תהיה הגאולה אך למענו יתברך, הנה ימנע במספר הגאולים חס ושלום, אך כפי הצורך אל קיום העולם, שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל, ואם כן יהיה די אליו כפי ההכרח לבד. וזהו הרמז במאמר למעני למעני אעשה, כלומר כאשר לא אעשה כי אם למעני ולמען שמי, אז לא אעשה רק כפי הצורך למעני, היינו שלא לקחת רק כפי ההכרח.

²² בתרגום שני על מגילת אסתר (ג, ח). עיין שם באורך ענין הלישנא בישא דהמן, והאיך שקטרג על כמה מצות שעושים, ובתוכם ענין השבתות וכל העמים טובים בפרטיות, ושכך מוציאים את כל השנה באומרים סוכות היום, פסח היום, ואת עבודת המלך אינם עושים וכו'.

ובאסתר רבה (י, ב): ויאמר המן למלך אחשורוש לשנו עם אָחָד (אסתר ג, ח) וכו'. אמר ליה שניהון רברבן, שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת, עונג יום טוב, שהן מכניסין פחת בממונו של עולם, חדא לשבעה יומין שבתא, חד לתלתין יומין ריש וריחא, בניסן פיסחא, בסיון עצרת, בתשרי ריש שתא וצומא רבא ותגא דמטלטלתא. אמר לו אחשורוש, כך הם מצוין בתורתך. אמר לו המן, אילו היו משמרין את מועדיהם ומועדינו, יפה היו עושין, אלא שמבזים מועדיך, וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינֶם עוֹשִׂים (שם), שאין משמרין לא קלנדס ולא סטרנליא. אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלחם, הרי אני מפיל לפניך ומוספים להם מועד אחד על מפתחך, זה ימי הפורים וכו'. וְלִמְלֶכֶךְ אֵין שְׁוָה לְהַנִּיחָם (שם), כל מה שהיה המן מקטרג את ישראל מלמטה, היה מיכאל מלמד עליהם סניגוריא מלמעלה. אמר לפניו, רבש"ע אין בניך מתקטרגין לא על שעבדו עבודת כוכבים, ולא על שגלו עריות, ולא על שפיכות דמים, אלא אין מתקטרגין אלא על שהן משמרין את תורתך. אמר לו, חייך לא שבקית ולא אשבק, הדא הוא דכתיב (שמואל א' יב, כב) כי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, בין חייבין בין זכאין, כך אי אפשר להניחם, לפי שאי אפשר לעולם בלא ישראל.

²³ עיין בגמרא במגילה (יג): אמר רבא, ליכא דידע לישנא בישא כהמן וכו'. וְדִתְהִים שְׁנוֹת מֶלֶךְ עָם, דלא אכלי מינן, ולא נסכי מינן, פה פה מנסכי לן. וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינֶם עוֹשִׂים, דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י [פרש"י: דמפקי ליה שתא בשה"י פה"י, שבת היום, ואנו אסורים במלאכה]

קעד

ומבאר באהל יעקב, דהכוונה דיען שהם עשו מצות, אף שכוונתו לצורך עצמם, גם הקב"ה יושעים בכל אופן עכ"פ למען כבודו יתברך. אלא שאם היו מכוונים עבור רצון ה', אז היתה גם הישועה עבור כבודו וישועתו של ישראל, והיתה ההצלה והישועה באופן יותר גדול ונעלה

זאָגט ער אַזוי. דאָס מלְשִׁינּוֹת איז נישט געווען חלילה אויף עֲבֻרֹת, וואָס דעמאָלטס חלילה איז נישט גוט, (רק על המצות).

[והנה אמרו עוד במדרש דכל מה שהמן היה מלשין היה גם השטן מקטרג למעלה. וקשה לכאורה האִיךְ היה שייך להשטן לקטרג על המצות], נאָר וואָס דען, [ענין הקטרוג היה כִּי זיי טוען (די מְצוֹת) שְׁלֹא לְשִׁמָּה, (וכגון) דעם עוֹנֵג שֶׁבֶת זיי מיינען טאַקע נאָר דאָס (להתענג עצמם), מ'מיינט נישט דעם שֶׁבֶת. דאָס' האָט ער מלְשִׁין געווען.

קעה

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט וועל איך אויך טון [אזוי], איך וועל מיינען לְמַעַן שְׁמִי.

'אָזוי' [אם היו ישראל מכוונים לשמה] העט איך גיווען געטון [פאר אידנ'ס וועגן, ווי] דער מדרש זאָגט דאָךְ^{כז}, ווען אידן זענען זָכָאִין, טוט מען לְמַעַן יִשְׂרָאֵל, וְלְמַעַן נַחֲלָתוֹ, [און] ווען זיי זענען נישט זָכָאִין, איז לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה. האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט וועל איך נאָר טון לְמַעַנִי.

קעו

[און] ס'איז א גרויסער חִילּוּק [אין דעם, ווייל] 'אָזוי' [כשהוא למען ישראל] איז עס אויף אַן אַנדערן אָפֿן, ווערן 'מער' ניצול. אָבער על כל פנים די יְשׁוּעָה וועט קומען [בכל אופן], אפילו אַז מ'מיינט נישט אפילו דאָס, נאָר דעם עוֹנֵג שֶׁבֶת [להנאת עצמם]. [עד כאן דברי האהל יעקב]^{כח}.

קעז

הקדמה לִישׁוּב קוּשִׁיא ה, יא [ולִישׁוּב קוּשִׁיא א-ה]

היצט לאָמיר זען, וועל מיר צוקומען צו דעם מדרש וואָס זיי האָבן זיך געשראָקן [כששמעו פרשת נגעים, ועל זה השיב להם] אלו לאומות העולם.

קעה

דאָ לעולם איז אַ חֲדוּשׁ, לכאורה איז שווער (כדלעיל בקושיא ח, יא) דער מדרש רעכנט אויס טייטשט ער אויס דעם גאַנצן פסוק אויף די אומות [ואינו מובן איך יתקשר עם הפשט].

קעט

איתא בתנא דבי אליהו, דלעתיד ילמוד הקב"ה תורה עם הצדיקים, ודריש לה מהפסוק מִלֵּךְ בִּיפְיוֹ תִּחְוֶיָהּ עֵינֶיךָ תִּרְאֶינָה אֶרֶץ מִרְחָקִים, אלו הַלְכוֹת שהיו ברעתו של הקב"ה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, ולכן נקרא בלשון מִרְחָקִים, שבאים מרחוק

נאָר דער אָמֶת איז אַזוי. ס'שטייט אין תנא דבי אליהו, סוף פרק י"ג^{כט}, עתיד

^{כז} ברות רבה (ב, יא). וכבר הובא עיקר לשון בדברי המנות הלוי דלעיל.

^{כח} ועיין בייטב לב פרשת בא (פרשת החודש, בפסוק ויאמר ה' אל משה ואל אהרן) שמביא שם דברי האהל יעקב אלו, ועיי"ש עוד מה שמפרש בזה בדברי המדרש רבה שבפרשת החודש.

^{כט} בתנא דבי אליהו שם: הִנֵּה מֵה טוֹב וּמֵה נָעִים שֶׁבֶת אֲחִים גַּם יָחַד (תהלים קלג, א) וכו'. דבר אחר, שני אחים בבית אחד, וקורין ושונין זה עם זה, ושומחים זה עם זה, ואוכלין ושותין זה עם זה, עליהן הוא אומר הִנֵּה מֵה

הקדוש ברוך הוא ללמוד תורה עם הצדיקים, ועם ישראל. [און] ער לערנט אַרויס פון א פסוק (ישעי' לג, יז), ס'שטייט [אויף] הקדוש ברוך הוא מלך בְּיָפִי תַּחֲזִינָה עֵינֶיךָ, תְּרַאֲנֶינָה אֶרֶץ מִמְּרַחֲקִים, די תורה הקדושה מיינט מען [בהלשון] מִרְחָקִים. פאַרוואָס, ווייל די תורה הקדושה איז ניתנה געוועזן פֿאַר די תתקע"ד דורות פון [קודם] בריאת העולם, תתקע"ד דורות דערפריער שְׁקוּמְטוּי, וואָס זיי זענען נישט אַראָפּגעקומען [בעולם], און די תורה הקדושה איז נאָך פריער געווען, [ולכן נאמר כי] די תורה הקדושה קומט מִמְּרַחֲקִים, פונדערווייטנס, [דהיינו] פון פריער, פֿאַר אַלעמען.

קפ

ומסיים שם שהקב"ה יאמר להם על הטמא טמא ועל הטמא טמא, על הטמא טמא, ועל הטמא טמא, ומסיים בתנא דבי אליהו, כי דער בורא כל עולמים וועט לערנען [תורה] מיט אידן, [און] מ'וועט זיי זאגן על הטמא בְּמִקְוֹמוֹ, וְעַל הַטָּמֵא בְּמִקְוֹמוֹ.

קפא

ומפרש הזיקוקין דבהלשון 'במקומו' הכוונה על סודות ופנימיות התורה שבשורש התורה שלמעלה, שהיא קדומה לעולם זאָגט דער זיקוקין¹², וואָס הייסט דאָס עפעס בְּמִקְוֹמוֹ, [דהכוונה] פונעם מְקוֹר, די סודות התורה. [ווייל] יעדעס [ענין] האָט א מְקוֹר, עַל פִּי סוּד. [און] די תורה הקדושה

טוב וגו'. ◦ ועתיד הקב"ה לישב בבית המדרש הגדול שלו, וצדיקים יושבים לפניו, ויאמר להם אני הוא שנמסרתם למיתה עלי, ואני הוא שנהרגתם עלי, לכן תהיו אתם כמוני, מה אני חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, כך תהיו אתם חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (ישעי' לג, יז) מֶלֶךְ בְּיָפִי תַּחֲזִינָה עֵינֶיךָ תְּרַאֲנֶינָה אֶרֶץ מִמְּרַחֲקִים. מאי תְּרַאֲנֶינָה אֶרֶץ מִמְּרַחֲקִים, אלו הַלְלוֹת שֶׁהָיוּ בְּרַעְתּוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, ואמר אותן להם לישראל. ואומר (מלאכי א, ה) וְעֵינֶיכֶם תְּרַאֲנֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יְגֹדֵל ה' מֵעַל לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל, עֵינֶיכֶם תְּרַאֲנֶינָה, זו מדת הדין בְּעוֹבֵה, וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יְגֹדֵל ה' מֵעַל לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל, כך אומר הקב"ה לישראל, בְּנִי, קראו את המקרא והרכבו אותו, ושנו את המשנה והרכבו אותה, עד שאני בעצמי אבוא ואומר לכם על הטמא טמא ועל הטמא טמא, על הטמא טמא ועל הטמא טמא, שנאמר (הושע י, יב) זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד וגו' עַד יָבוֹא יְרֵה צִדְקָה לָכֶם.

¹² וכמבואר בגמרא חגיגה (יג): כתוב אחד אומר (דניאל ז, י) אֵלֶּךָ אֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבְּכֵן קְדֻמוּהִי יְקוּמוֹן, וכתוב אחד אומר (איוב כה, ג) הִישׁ מִסְפָּר לְגִדְדוּיָו. לא קשיא, כאן בזמן שבינת המקדש קיים כאן, בזמן שאין בית המקדש קיים, כפיכיל שנחמטה פמליא של מעלה. תניא רבי אומר רבי אבא יוסי בן דוסאי, אֵלֶּךָ אֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּנָה מספר גדוד אחד לגדודיו אין מספר. ורבי ירמיה בר אבא אמר אֵלֶּיךָ אֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּנָה לנהר דינור, [פירשו]: דאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב, שנאמר (דניאל שם) נַהֵר דִּי נִוְר נִפְסַן מִן קְדֻמוּהִי אֵלֶּךָ אֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבְּכֵן קְדֻמוּהִי יְקוּמוֹן. ◦ מהיכן נפיק, מזיעתן של חיות. ולהיכן שפיק, אמר רב וטרא בר טוביה אמר רב, על ראש רשעים בגיהנם וכו'. ורב אחא בר יעקב אמר, על אשר קומטו [על תתקע"ד דורות] שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא ברא, כדכתיב לקמן, ונתנן בגיהנם, ועליהם נופל, שנאמר [בהן] (איוב כב, טז) אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עָתָּה יִוצֵק סוּדָם [והיינו נהר דינור שמוצק עליהם]. תניא אמר רבי שמעון החסיד, אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות, שְׁקוּמְטוּ הַלִּיבְרָאוֹת נגורו להיבראות, לשון וְתִקְמִטְנִי לְעֵד הָיָה (איוב טו, ח) קודם שנברא העולם, ולא נבראו קודם שנברא העולם גזר עליהם להבראות להיות קודם מתן תורה, לקיים מה שנאמר (תהילים ח ח) דָּבָר צִוָּה לְעֹלָם דּוֹר, ראיה היתה תורה להינתן לסוף אלף דור, וכשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה, עמד וטרדן, ונתנה לסוף עשרים וששה דורות מאדם הראשון עד משה רבינו. עמד הקב"ה ושלחן בכל דור ודור, והן הן עזי פנים שבדור. ◦ רב נחמן בר יצחק אמר אֲשֶׁר קָמְטוּ לברכה הוא דכתיב, אלו תלמידי חכמים שמקמטין עצמן על דברי תורה בעולם הזה, הקב"ה מגלה להם סוד לעולם הבא, שנאמר נֶהָר יִוצֵק סוּדָם.

¹³ בזיקוקין דנורא על התדב"א שם (את עה): ומה שאמר על הטמא טמא ועל הטמא טמא. פירוש, הקב"ה יגלה לעתיד 'המקום' ועיקר הסוד של טומאה וטהרה. ◦ וזהו שמביא רביה מן הפסוק זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד, פירוש זָרְעוּ עכשיו בעולם הזה הנגלה של התורה, ולעתיד תקצרו החסד של התורה, סודות התורה נקראים תורת חסד, כמו שאמר הכתוב (משלי לא, כו) וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה. והטעם כי סודות התורה נקראים יְמִינָה של התורה, והנגלה של התורה נקראים שְׁמָאלָה של התורה, כמו שאמר חז"ל, וכבר ידוע כי מדת החסד בצד ימין, לכן נקראין סודות התורה תורת חסד. ואצל התורה שייך לשון זריעה, כמאמר חז"ל על הפסוק (ישעי' לב, כ) אֲשֶׁר יִכְרֹעַ עַל כָּל מִים מְשַׁלְחֵי רֶגֶל הַשֹּׁר וְהַחֲמוֹר, אין מים אלא תורה כו', כדאיתא בבבא קמא (יז). פירוש, כמו שזורעין סאה אחת, ומגדל ממנה כמה כורין, כן [בתורה] צריך להבין דבר מתוך דבר,

פונעם מקור, אז מ'קוקט אן 'דארטן', טרעפט מען [און] פארשטייט מען 'סודן' של דברים.

[דלפשוטו קשה הלשון] וואָס עפעס טהור 'במקומו' און טמא 'במקומו', [וכי] דאָס פלאַץ דער מקום איז גורם? [אמנם] ער מיינט נאָר אז מ'וועט קוקן [בשורש כל ענין], דער בורא כל עולמים וועט מיט איין לערנען במקומו [דהיינו במקורו העליון, און] במקומו איז דאָך טאַקע דאָס פלאַץ [ושורש הענין] איז דאָך געוועזן נאָך פון פריער. איבערדעם איז רעכט דער ממרחקים, פון פריער, איז אלעס איין מקור.

קפב

ישוב קושיא ח, יא

היצט לאַמיר'זשע זען, דאָס קאָן זיין די צוויי מדרשים (בקושיא ח, וקושיא יא), די מדרשים.

[והקשינו דלכאורה פשטות הכתוב הוא] אלעס הַלְכוֹת [מיט] הַלְכוֹת, כסדר, און דאָ שטייט אין די מדרשים אז דאָ מיינט מען אָדום און נאָכאַמאָל אָדום, שְׁאֵת או ספּחַת [מיינט מען] די אומות.

קפג

בפרשה זו נכלל הן דיני מראות נגעים, והן העונשים של נגעים ומכות שיבואו על האומות לעתיד. כי במקור ושורש התורה שלמעלה הקדומה, שם יש שייכות מזה לזה, כי שניהם משורש אחד

[נאָר] דער אָמַת, די אַלע נְגָעִים דאָס האָט אַ מקור, נאָר ס'שטייט [לפנינו עתה] אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה וויאָזוי דאָס קומט [אן למטה, וואו] יעדעס קומט אויף אַן אַנדערן אופן, [אבל] ס'איז איין מקור [למעלה, עס שורש ומקור האברון של האומות לעתיד]. איבערדעם די ביידע מדרשים קענען זיין אָמַת [עם הפשט], אלו ואלו דברי אלקים חיים. מ'מוז דאָך אייביג וויסן, ס'איז אַ כָּלֵל גְּדוּלַּח [אז] אלו ואלו דברי אלקים חיים. נו וויאָזוי איז דאָס, [נאָר] דאָס האָט איין מקור.

קפד

אלא שלישראל באו נגעים בדרך המתקה, ורק לאיים עליהם כדי שישבו, וכפי דיני התורה והלכותיה. ועל האומות יבא בדרך עונשים קשים

נאָר פאַר אידן, קומט עס אַראָפּ מיט אַן הַמְתָּקָה, פאַר אידן קומט עס אַראָפּ נאָר לאַים [עליהם, כדי] מ'זאָל תְּשׁוּבָה טון.

[וכעין שפירש'ל בהפסוק וְרָאָה הַכֹּהֵן] וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצֶּרַעַת 'מִן הַצֶּרֶעַת' (מצורע יד, ג).

ויגדל את התורה בכמה פשטים חדשים, כמו שאמר הכתוב (ישעי' מב, כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ○ לכן אמר הפסוק וְרָאָה לָכֵם לְצִדְקָה, אלו הנגלות של התורה, וזריעה ההיא יצמח למעלה באוצרות הקב"ה עד לעתיד, ואז תקצרו חסד של התורה, שהם סודות התורה הנקרא תורת חסד כדפירשתי. ○ זהו שמיסים הפסוק בסיפא אחר שאמר וְרָאָה לָכֵם לְצִדְקָה קצרו לפי חסד, נירו לָכֵם ניר וְעַתָּה לְדְרוֹשׁ אֶת ה' עַד יָבֹא וְיָרָה צֶדֶק לָכֵם, ופירש רש"י ז"ל שם, נירו לָכֵם ניר, עסקו בתורה, [והיינו] בנגלה, עַד יָבֹא וְיָרָה צֶדֶק לָכֵם, להודיע לכם צפונותיה וסודותיה בצדק כו', עיין שם. הרי לך ראייה נכונה ובוררה שאמת ויציב ונכון הוא זה שפרשתי על מה שאמר דלעתיד יאמר הקב"ה לישראל על הטמא במקומו ועל הטהור במקומו, שזהו קאי על סודות התורה של טומאה וטהרה, מדמייתי ראייה מן הפסוק וְרָאָה לָכֵם לְצִדְקָה קצרו לפי חסד נירו לָכֵם ניר וְעַתָּה לְדְרוֹשׁ אֶת ה' עַד יָבֹא וְיָרָה צֶדֶק לָכֵם, כפירוש רש"י ז"ל להודיע לכם צפונות וסודות התורה כו'. וממילא למדנו פירוש רישא דקרא וְרָאָה לָכֵם לְצִדְקָה, רצה לומר זרעו לכם נגלות התורה בעולם הזה, בשביל הצדקה וחסד שתקצרו לעתיד, שהוא סודות התורה, ודוק.

^{כב} כמבואר בגמרא עירובין (יג:) וגיטין (יב:).

^ל כן פירשו בכמה ספרים, דלכאורה היה לו לומר והנה נרפא הצרע מן נגע הצרעת, אמנם הכוונה כי רפואת

און פאַר אומות העולם ווען ס'וועט אַראָפּקומען, וועט עס אַראָפּקומען מיט א תוקף וָעז, נישט לַאִים, נאָר מ'זאָל זיי מַעֲנִיש זיין.

קפה

והחילוק ביניהם, כי אצל ישראל מהני תשובה, ואפילו מחמת יראת העונש, וכן מהני מתוך שלא לשמה. משא"כ בהאומות וואָרן ביי אידן נוצט דאָך אפילו מחמת יראָה [אז] ער טוט תְּשׁוּבָה, [מה שאין כן בהאומות, דלא מהני אצלם תשובה] לא.

קפו

[וכן מהני בישראל, כשעוסקים בתורה ומצות] אפילו מתוך שְׁלֹא לְשִׁמָּה, [מה שאין כן בהאומות], אַזוי שטייט דאָך.

[ווי] די גמרא זאָגט ביי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, כאן בישראל כאן בעכו"ם. אַזוי זאָגט דאָך די גמרא אין ראש השנה^{לב}, ווייל אַ גוי איז קורא תָּגֵר.

קפז

איבערדעם איז נישט פאַרהאַנדן [בעכו"ם] עַל יְדֵי כְּפִיָּה. ווי דער ישמח משה ברענגט עס אַסאַך מאָל^{לד} וואָס דער רמב"ם זאָגט^{לד} ביי גַט מַעֲוֶשֶׁה^{לה}. בִּישְׂרָאֵל איז פאַרהאַנדן [אז] עַל יְדֵי כְּפִיָּה מיינט ער שוין ערנסט. און ביי די אומות העולם איז דאָס נישטאָ.

הצרעת בא מן הצרוע עצמו, על ידי שהוא שב בתשובה. ומהם בדגל מחנה אפרים (פרשת מצורע) ונועם אלימלך (שם), ונועם מגדים בשם האר"י ז"ל (שם), ובת עין (שם), וערבי נחל (פרשת וארא). ועיין כעין זה בדברי יואל בפרשתן (עמוד שסג ד"ה ועד"ו), ופרשת מצורע (עמוד תמו ד"ה והנה).

^{לא} כמבואר בתנחומא האזינו (סימן ד). ועיין בבני יששכר (סיון, מאמר ב) שביאר כמה טעמים בזה.

^{לב} בגמרא ראש השנה (ג: ד): אמר רבי אבהו מורש מלך כשר היתן פירש"י: כלומר על שם שהיה קשר קראוהו פרש, ושמו מעיד עליו, לפיכך מנו לו כמלכי ישראל. מתקיף לה רב יוסף, חדא דאם כן קשו קראי אהדידי וכו'. אמר רבי יצחק לא קשיא, כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ [נעשה רשע, כשעלה עזרא כבר החמיץ].

מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ [כשעלה עזרא], והכתוב [באגרת ששלח ביד עזרא, לפחות שהיו לו בארץ יהודה] (עזרא ו, ט) ומה חשקו ובני תורין ודכרין ואמרין לַעֲלֹן לֹא-לָךְ שְׁמִיא חֲנֻטִין מִלַּח חֲמַר וּמִשָּׁח כְּמֵאמַר כְּהֵנָּה די בירושלם לְהוֹא מְתִיבָה לָהֶם יוֹם בְּיוֹם דִּי לֹא שָׁלוּ [פירש"י: כלומר כל מה שחפצים הכהנים תנו להם משל]. [ובספר עזרא פירש"י: ומה חשקו. ומה שיהיו חוששין; ובני תורין. בני בקר ואילים וכבשים לעולות לאלקי השמים. וחנטיין (חטים), לסלתות. ומלח, לקרבנות. ויין, לנסכים. ושמן, למנחות. כאשר יאמרו הכהנים אשר בירושלם יהי נתון להם דבר יום ביומו: די לֹא שָׁלוּ. בלא דיחוי]. ׀ אמר לו רבי יצחק, רבי, מוטונך [פירש"י: ממשאך, שבאת עלינו להשיבנו, אני משיבך תשובה, ראה מה כתוב בה] (שם, י) דִּי לְהוֹן מְהֻקְרָבִין נִיחוּחִין לֹא-לָךְ שְׁמִיא וּמִצְלִין לַחֲיִי מִלְּכָא וּבְנוּהִי [למדת שלא לשם שמים עשה כי אם להנאתו (רא"כ ש"מ דשפיר החמיץ כשעלה עזרא)].

ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא, והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא, הרי זה צדיק גמור [אם וגיל בכך]. לא קשיא, כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים. [כאן בישראל, שלבו לשמים, ואם מריעין לו בחייו אינו קורא לו תָּגֵר, אלא תולה היסורין בעונו (הרי זה צדיק גמור אפילו בשלא לשמה), אבל נכרי אם אין מטיבין לו כגמולו, קורא תָּגֵר (על כן אינו הגון באם כוונתו שלא לשמה)]:

ועיין בערבי נחל (פרשת בראשית) בבאיור גמרא זו וז"ל: כי הישראל אם עושה צדקה בשביל שיתן לו השי"ת שכר, אעפ"כ אם אין השי"ת נותן לו השכר ההוא, אינו מהרהר אחריו, והוא מניח הבחירה והרצון ביד השי"ת כאשר יבחר, אם ליתן לו השכר ההוא אם לא, משא"כ העובד כוכבים אינו רוצה כלל שיהיה הרצון והבחירה ביד השי"ת, אלא רוצה שיתן לו השי"ת דוקא השכר ההוא.

^{לד} בישמח משה ריש פרשת במדבר (ד"ה והנה"ל): דהנה לכאורה קשה על אמרם (שבת פח). כפה עליהם [ההר כנגיאת] וכו', הא קיימא לן אונסא כמאן דלא עביד. אך ידוע דבקרובן כתיב (ויקרא א, ג) יִקְרִיב אֹתוֹ לִצְנוּ, ואמרו רז"ל (עירובין כא). יִקְרִיב אֹתוֹ, יכול בעל כרחו [תלמוד לומר לרצונו], הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וידוע מה שכתב ההמב"ם על זה בטעם הדבר, דאחר שמסירין המונע, עושה הטבע את שלו, הכי נמי טבע הישראל לשמוע למצות קונו, אילולי המונע הוא השאור שבעיסה, עד כאן דבריו [של הרמב"ם] בשינוי הלשון.

ובישמח משה פרשת פנחס (ד"ה ועכשיו נחתת): ידוע מ"ש הרמב"ם ז"ל בזה דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ותורף דבריו דאחר שמסירין המונע, בודאי מסכים מרצונו כנ"ל, ככל טבעי שבהוסר המונע הטבע עושה

אין ייטב לב איז [אויך] דאָ אַסאַך [פלעצער וואו ער] באַדינט זיך מיט 'דער' הַקְדָּמָה^ל.

קפח

[ולכן] פאַר אידן קומען אַראָפּ די נָגעים [כפשוטן, אמנם] מיט אַן הַמְתָּקָה, [והוא רק לאיים עליהם כדי שישוּבו בתשובה].

און אויף זיי^י [על האומות] לאָזט מען [טאקע] די צייט [עד שתתמלא סאתם]. אָבער יווען^י ס'וועט קומען, ווען ס'וועט נַתְמַלָּא סָאָתָם ווערן און ס'וועט אַראָפּקומען דער עוֹנֶשׁ, וועט עס זיין ביטערע עוֹנֶשִׁים, די אַלע מְכוּת. וועט דאָס זיין ביטערע עוֹנֶשִׁים [ולא שייך אצלם ענין התשובה].

קפט

און אידן וועלן [דעמאָלט] תְּשׁוּבָה טון, מיט דעם וואָס מ'וועט זען אויף די אומות. מיט דעם וועט מען זיך פרייען, [ועל זה רומז לשון "וְהָיָה" (כדלהלן באות רלג)].

קצ

ישוב קושיא יב-ג

ומה שאמרו במדרש, דלעתיד הקב"ה מטהר את הנגעים ולא הכהן, זה קאי על אותה בחינה שהוכיחו במדרש שהם בחינת העונשים שיבואו על האומות, שמוה יטהר הקב"ה את ישראל ממקור ושרשו הענין למעלה

[און דעמאָלט] דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים וועט מְטַהֵר זיין פונעם מְקוֹר אויס, אַז ס'זאָל נישט קומען [די בחינה אויף אידן. כאָטש] היצט קומט דאָס פון איין מְקוֹר. [ובזה מיושב קושיא יב-ג, דעל בחינה זו של נגעים ומכות, הוא שמסיים במדרש דלעתיד הקב"ה בעצמו מטהר אתכם, ולא הכהן. אבל דיני הנגעים והלכותיהן לא ישתנו גם לעתיד, שיהא דינם נוהג על פי כהן, אלא שלמעשה לא יבואו מראות הנגעים לעתיד לבא, כשיחזרו כל ישראל בתשובה שלימה].

את שלו, הכי נמי כי טבע האיש הישראלי לשמוע למצות קונו אלולי המונע השאור שבעיסה. - [וכפרשת ויקרא (ד"ה מה שנאמר בתורה) ביאר היש"מ דזהו הטעם דגבי ישראל מצטרף מחשבה טובה למעשה, ומחשבה רעה אינה מצטרף, ובאומות הוא להיפך, כדאיאת בתוספות קדושין (לט: ד"ה מחשבה)].

^ל ברמב"ם (גירושין ב, כ): מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו, ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני וכו'. ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא אנוס וכו'. שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו, כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מיישראל, רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש "לרצונו".

^{לה} פירוש גט שנעשה בכפייה.

^{לו} עיין באורן בייטב לב פרשת בחקותי, ופרשת ראה (אות יב). ועיין עוד שם בפרשת האזינו (אות יא) ובפרשת תרומה (אות ב), ועוד.

ו"ל שם בפרשת בחקותי: ויתבאר בהקדם הא דאיאת בפ"ק דר"ה אהא דכורש החמין, דאמר (עזרא ו, י) דִּי לְהוֹן מְהֻקְרָבִין נִיחֻחִין וגו' וּמִצְלִין לְחַיִּי מִלְּקָא [וכנחין], ופריך מהא דתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, ומשני כאן בישראל כאן באומות העולם, עיין רש"י. והקשו התוספות (ד"ה בשביל) מהא דתנן (אבות ג, א) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ונלחצו מאוד, ועיין בתוספות יום טוב (אבות סם). עוד יש לדקדק על אומרו 'האומר' סלע זו לצדקה כו', ולא אמר 'הנותן' כו' בשביל שיחיה בנו.

ונראה לי, כי הנה שמעתי מפי מורי זקני זלה"ה (הישמח משה) לפרש החילוק שבין ישראל לאומות העולם, על פי דברי הרמב"ם סוף פרק ב' מהלכות גירושין, אהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני (יבמות קז). ובזה אמר מורי זקני לה"ה ליישב קושיית האומות העולם שאמרו (עבודה זרה ב:) כלום כפית עלינו את ההר כגיגית, דבישראל מהני כפיה, כיון שהם משורש טוב חלק אלקי ממעל, ובהסיר המונע הוא רוצה באמת. מה שאין כן באומות העולם לא מהני כפיה, דשורשם הוא היפך הטוב, רק שהם מוכרח מכח הכפיה, וההכרח לא ישובח. וזה אומרו כאן בישראל, הגם שאומר בשביל שיחיה בני, כיון שעל כל פנים הוסר המונע, אגן סהדי שנותן באמת לשם שמים, מה שאין כן באומות העולם, עד כאן דבריו (של היש"מ) ז"ל. ואני אוסיף תבלין וכו'.

קצא

סיום ישוב קושיא ח, יא

איבערדעם קאָן זיין די ביידע [בחינות של הדרש והפשט] קאָנען שטיין אין איין פסוק.
די ביידע שטייען אין איין פסוק, וואָרן דאָס קומט פון איין פלאַץ.
נאָר וואָס דען, פאַר אידן איז עס אַזוי, איז עס מְקוּשָׁר מיט די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה
[ורדיניה], מיט די אַלע הַלְכוֹת, און ס'איז נישט מיט אַזאַ 'שטאַרקע' בחינה [כמו המכות
ונגעים הבאים על האומות העולם בדרך עונש].

קצב

מ'זעט דער רבינו בחי"ל ברענגט דעם מדרש [פרקי היכלות פ"ה], [מה שמיועד] פאַר
אַדום'ן, - [על מה שעשו] ביי די עשרה הרוגי מלכות, - וויאָזוי די נְגָעִים וועלן אויסזען
[אצל רומי שהוא אדום], השם ישמרינו, ס'איז עפעס [א] פֶּחַד נֹרָא, פֶּחַד פְּחָדִים, ווי ער
רעכנט אויס די גרויסע צָרוֹת פון די נְגָעִים וואָס ס'וועט אויף זיי קומען [לעתיד], אויף
אַדום'ן און אויפן שׂר, אויף אַלע אינאיינעם.
אַזוי ברענגט ער דער רבינו בחי"ל.

קצג

ומכיון שבשורש שלמעלה יש בזה גם בחינת עונשים הקשים, לכן נתייראו ישראל כששמעו פרשת נגעים, כי היו
דור דיעה, וכשניתן להם פרישות התורה הבינו קצת גם בשורש הדברים שלמעלה, אף שעדיין לא נתגלה להם
בשלמות כמו לעתיד

איבערדעם קאָן זיין, דער בורא כל עולמים האָט געוויזן [פאַר] אידן [דאָס אַלעס].
[ווען] דער בורא כל עולמים האָט גערעדט מיט אידן [פרשת הנגעים], האָבן זיי אויך
געהאַט 'דייעות' [בסודות התורה ומקור הדברים במקומו, כי הם היו] אַ דֹר דְּעָה מיט משה
רבינו'ן, האָט מען געזען 'אַביסל' דעם מְקוֹר. נישט 'אינגאַנצן' אַזוי ווי לעתיד [וועט
נתגלה ווערן], אָבער על כל פנים האָבן זיי געזען [גענוג], האָבן זיי 'אַביסל' משיג געווען
טהור 'במקומו', [און אין] דעם מְקוֹר האָבן זיי געזען ס'איז זייער ביטער [בחינת הנגעים
ומכות הבאים בדרך העונש, ולכן נתייראו ישראל כששמעו פרשת נגעים].

קצד

ועל זה השיבו להם אלו לאומות העולם דיקא, כי בחינה זו שראו בשורש שלמעלה, זה יתקיים
רק באומות העולם, אבל בישראל מהני להם תשובה, ואפילו אם שבים רק מחמת יראת העונש

האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט, זיי זאָלן זיך נישט פאַרכטן פון דעם מְקוֹר
אויס אַזוי שטאַרק, [פון] וואָס זיי זעען, [ווייל] דאָס וועט נאָר קומען אויף די אומות
הַעוֹלָם, ווען ס'וועט קומען די צייט. אָבער אויף אידן איז דאָס אויף אַן אַנדערן אופן,
וועט דאָס קומען אַנדערש, וואָרן ביי אידן קומט עס נאָר [לאיים עליהם ולייראם שישובו],
וואָרן ס'נוצט אַז מ'טוט תְּשׁוּבָה [ואפילו רק] מחמת יְרָאָה.

¹⁵ ברבינו בחי" (סוף פרשת מקץ): אמר רבי ישמעאל, כל ההתראות הללו וכל התנאים הללו התרו בו והתנו עם
ס"מ הרשע, והוא אמר קבלתי עלי, ויבחר עשרה מאבירי ישראל. אמר רבי ישמעאל, מה עשה ה' אלקי ישראל
באותה שעה, לא הספיק לומר לסופר כתוב גזירות ומכות גדולות קשות ועזות ומבוהלות ונוראות וכבדות על
רומי, מפני חימה שנתמלא על ס"מ הרשע שקבל עליו כל התנאים הללו, אלא מיד נטל נייר וכתב עליו: נקמה זו
עתידה ושמורה לרומי הרשעה, תעלה ענן אחד ותעמוד למעלה מרומי ששה חדשים, וירד שחין לח על האדם
ועל הבהמה ועל הכסף ועל הזהב ועל הפירות וכל מיני מתכות, ואחרי כן תעלה ענן אחרת ותדחה את חברתה,
ותעמוד במקומה ששה חדשים אחרים, וירד נגע צרעת וספחת ובהרת וכל מיני נגעים על רומי הרשעה, עד
שתבוא שעה שיאמר אדם לחבירו הילך רומי הרשעה בפרוטתה היא כל אשר בה, ויאמר לו אינה מתבקשת לי,
עד כאן בפרקי היכלות.

קצה

ישוב קושיא ז'- (באופן ראשון)

והענין שאמרו אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, יש לומר דקאי על מצות עונג שבת, ועל דרך שאמרו כגמרא כל המקיים ג' סעודות בשבת ניצול מחבלו של משיח ומלחמת גוג ומגוג, שזה יהיה בזמן שיבואו הנגעים והעונשים על האומות, ובני ישראל ניצלו מכל זה בזכות הג' סעודות דשבת.

[און] דעס וואָס ער זאָגט [אבל אתם] לֵאכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמּוֹחַ.

[דהנה העונשים והנגעים על אומות העולם] דעס וועט דאך קומען שפעטער, ביי מלחמת גוג ומגוג. אין יענע צייטן וועט דאָס קומען.

[און] ס'שטייט אין די גמרא^ל כל המקיים שלש סעודות בשבת, ניצול מחבלו של משיח, וממלחמת גוג ומגוג.

אז מ'עסט בקדושה וטהרה שלש סעודות בשבת, ווערט מען ניצול [פון די אלע נגעים ומכות] ווען פאר זיי וועט קומען די גרויסע צרות.

איז די עצה דערפון [לאכול ולשתות ולשמוח בסעודות שבת, כדת של תורה].

קצו

ועל דרך זה פירשתי במאמר הגמרא כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, דקאי על לעתיד, שיוכיז לנחלה זו ירושלים, מבלי המצרים והחבלי משיח הנרמזין בפסוק כל רדפיה השיגוה בין 'המצרים'.

[ווי] איך פלעג צו טייטשן^{לט} [במאמר הגמרא]^מ כל המענג את השבת, נותנים לו נחלה בלי מצרים.

וואָרן די יִשׁוּעָה פֿאַר אידן איז פון די 'צרות', פון די [כל רדפיה השיגוה] בין המצרים [איכה א, ג], [שעל ידי הצרות הוא] תם ונשלם עוֹנֵג [שם ד, כב], דעס איז מציל^{מא}.

[אָבער] מיט דעם עוֹנֵג שָׁבֶת דאַרף מען נישט האָבן קיין "בין המצרים", [ולזה אמרו] כל המענג את השבת, נותנים לו נחלה^נ [זו ירושלים], בלי 'מצרים'.

קצו

על כל פנים זאָגט ער, דעס וואָס עטס זעטס דאָ אזא שטאַרקן מקור [של תוקף הדין למעלה במקום שמשם באים הנגעים], דאָס וועט נאָר קומען לאומות העולם.

^{לח} בגמרא שבת (קיה): אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג. ○ מחבלו של משיח [פירש"י: כדאמרינן בכתובות (ק"ב): דור שבן דוד בא בו, קטיגוריא בתלמידי חכמים, שנאמר (ישעי' ו, יג) ועוד בה עשריה וגו'. חבלי לשון חבלי יולדה (הושע יג, א)], כתיב הכא יום (ובשלח טז, כה), וכתיב התם (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'. ○ מדינה של גיהנם, כתיב הכא יום, וכתיב התם (צפני' א, טו) יום עברה היום ההוא. ○ ממלחמת גוג ומגוג, כתיב הכא יום, וכתיב התם (יחזקאל לח, יח) ביום בוא גוג. ^{לט} ומהם בסוף ס"ג טעות מסעי תשי"ג (לשון קדשו קונטרס כט), וס"ג אראת תשכ"א (ודברי יואל שם עמוד רז), עיין שם באורך ביאור כל הענין.

^מ בגמרא שבת (שם): אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים [פירש"י: כלומר אין לה קץ], שנאמר (ישעי' נח, יד) אז תתענג על ה' והרפכתה על בִּמְתֵי אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתָּהּ נְחֹלֶת יַעֲקֹב אֲבִיךָ וגו' [פירש"י: בחר וקראת לשבת ענג כתיב], לא כאברהם שכתוב בו (יג, יז) קום התהלך בארץ לארצה ולחךה וגו' [פירש"י: ארץ זו ולא יותר], ולא כיצחק שכתוב בו כי לך וליוֹרְעָה אֶתְּן אֶת כָּל הָאָרֶץ הַזֶּה (פירש"י: ותו לא), אלא כיעקב שכתוב בו וּפְרָצְתָּ יָמָה וּפְרָצְתָּה וְצַפְנָה וְנִגְבְּהָ. ○ רב נחמן בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות, כתיב הכא והרפכתה על בִּמְתֵי אֶרֶץ, וכתיב התם (ברכה לג, כט) וְאֶתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ. ○ אמר רב יהודה אמר רב, כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר (תהלים לו, ד) וְהִתְעַנַּג עַל ה' וְיִתֵּן לָךְ מִשְׁאֲלוֹת לִבְךָ, עונג זה איני יודע מהו, כשהוא אומר (ישעי' שם, א) וְקִרְאתָ לְשִׁבְתְּ עֹנֵג, הוי אומר זה עונג שבת.

^{מא} ועיין בבראשית רבה (מב, א): כל מקום שנאמר 'ויהי' משמש צרה, 'ויהיה' [משמש לשון] שמחה וכו'. מתיבין ליה והכתיב (ירמי' לח, כח) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַיִם, אמר להם עוד היא שמחה, שבו ביום נטלו ישראל אופכי [פירש"י מלשון פרעון] על עונותיהם, דאמר רבי שמואל בר נחמני, אופכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהם ביום שחרב ביהמ"ק, שנאמר תם עונך בת ציון וגו'. [וכן הוא בויק"ר (יא, ז) ובמדרש רבה (גי, ה) ותחנומא שמיני (ספן ט)].

און פאַר עטס לאַכול וְלִשְׁתוֹת וְלִשְׁמוֹחַ, איז אין 'שַׁבָּת'.

אַז מ'איז מקיים די שלש סעודות בשבת, מיט דעם אַליין וועט עטס ניצול ווערן
מִחֻבְלוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, וּמִמְלַחֶמֶת גּוֹג וּמָגּוּג.

(המשך וסיים הענין באות רב)

קצח

ישוב קושיא ט-י (באופן שני)

מבואר בגמרא סנהדרין, כי בזמן שהיה חושך על האומות, אז הוא הזמן של ביאת הגאולה לישראל

און דער אַמַת, איך האָב געזאָגט דאָס פאַריגע מאָל^{מב}, וואָס די גמרא זאָגט (סנהדרין
ט.ב.) ביי רבי אבהוין, דער מין האָט אים געפרעגט ווען וועט קומען מְשִׁיחַ, האָט ער
געזאָגט ווען ס'וועט קומען אויף זיי חוֹשֶׁךְ, האָט ער געפרעגט דו שעלטסט מיך? האָט
ער געזאָגט ס'איז דאָך אַ פֶּסוּק (ישעי' ס.ב), [כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ] וְעָרְפֵּל לְאֲמִים, וְעָלֶיךָ
כְּבוֹד אֱלֹקִים יִזְרַח.

ס'שטייט אין פסוק אַזוי, ווען אויף זיי וועט קומען דאָס חֲשֻׁכוֹת, 'דעמאלטס'
וועט קומען די יְשׁוּעָה אויף אידן.

קצט

ומבואר בגמרא פסחים שבזמן הגאולה עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוויתן.

וכתב ביפה תואר דמלכר הסודות הנרמזים בוה, יתקיים גם סעודה כפשוטה באכילה ושתיה

[ולפי זה] קאָן זיין אפשר, דער לאַכול וְלִשְׁתוֹת וְלִשְׁמוֹחַ איז נאָך עפעס טיפער
אויכעט.

וואָרן די גמרא זאָגט דאָך^{מב} עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים.

[און] דער יפה תואר זאָגט^{מב} אַז מ'מוז גלייבן [שיתקיים גם] על פי פֶּשְׁטוֹת^{מב}, ס'וועט
זיין אַ סעודה, מיט אַכִּילָה וְשִׁתְיָה.

^{מב} בס"ג צו זכור תשכ"ז (לשון קדשו רסח ח"ב, אות קצו). וכבר העתקנו שם לשון הגמרא.

^{מב} בגמרא פסחים (ק"ט): מאי דכתיב (וירא כא, ח) וַיִּגְדַּל הַיָּל וַיִּגְמַל [יַעֲשֶׂה אֲבָרָהָם מִשְׁתֵּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגָּמֵל אֶת יִצְחָק],
עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו
לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך, שיצא ממני ישמעאל, אומר לו ליצחק טול וברך,
אומר להן איני מברך שיצא ממני עשו, אומר לו ליעקב טול וברך, אומר להם איני מברך שנשאתי שתי אחיות
בחייהן שעתידה תורה לאוסרן עלי. אומר לו למשה טול וברך, אומר להם איני מברך שלא זכיתי ליכנס לארץ
ישראל לא בחיי ולא במותי, אומר לו ליהושע טול וברך, אומר להן איני מברך שלא זכיתי לבן וכו'. אומר לו
לדוד טול וברך, אומר להן אני אברך, ולי נאה לברך, שנאמר (תהלים קטו, יג) כֹּסֶם יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא וּבִשְׁם ה' אֶקְרָא.

ובגמרא בבא בתרא (ע"ה): עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוויתן, שנאמר (איוב מ, ל) יָכַרְד
עָלָיו חֲבָרִים, ואין כרה אלא סעודה, שנאמר (מלכים ב' ו, כג) וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ, ואין חברים
אלא תלמידי חכמים, שנאמר (שיר השירים ח, יג) הִיזְשִׁבֶת בְּגָנִים חֲבָרִים מְקַשִּׁיבִים לְקוֹלָהּ הַשְּׁמִיעִינִי.

^{מב} עיין ענין זה מבואר בדברי יואל פרשת מצורע (עמוד תמב) וז"ל: והנה בענין המשתה שעתיד הקב"ה לעשות
לצדיקים לעתיד לבא, נחלקו הראשונים ז"ל. יש מהם שכתבו כי הוא רק דרך משל (וכ"כ בזה"ק פרשת תולדות דף
קל"ה). אמנם הרשב"א ז"ל בחקירותיו אגדות שלו בבבא בתרא פרק הספינה, בענין קניגיא שעתיד גבריאל לעשות
עם לוויתן לעתיד לבא, האריך בפירושו אגדה זו, וכתב אל תרחיק להיות לצדיקים לעולם הבא סעודה כפשוטי
הדברים, אלא שאין תכלית אותם סעודות למילוי הכרס, כי אם לחזק כוחות הנפש.

והיפה תואר ז"ל (בשמות רבה כה, ט) הביא דברי הרשב"א וכתב וז"ל, וכל מאמין אמונה שלימה יאמין
הדברים כמשמעם, כי יַעֲשֶׂה יַעֲשֶׂה ה' בזמן התחייה שהצדיקים עומדים בגוף ונפש [ויאכלו] סעודה גופנית מבשר
בהמות ולוויתן ופירות גן עדן, ויתענגו על רוב שלום, עכ"ל. אך זה ודאי אשר בסעודה זו יהיה איזה ענין
רוחני, וכמו שפירש השל"ה ה'ק' (תרשכ"כ, פרשת בחקותי) דכל הרברים הנאמרים בתורה מורים על ענין רוחני.

עכ"פ זה ברור ומפורש שתהיה סעודה שיהי' בה איזה ענין אכילה ושתיה, כדקאמר לאחר שאוכלין
ושותין [נותנין כוס של ברכה לברך] וכו'. וכן איתא במדרש רבה פרשת שמעי (יג, א) על הכתוב זאת החיה אֲשֶׁר
תֹּאכְלוּ (שמעי יא, ב), א"ר אבהו אריסטון עתיד הקב"ה לעשות לעבדיו הצדיקים לעתיד לבא, וכל מי שלא אכל
נבילות בעולם הזה, זוכה לראותו לעולם הבא, הדא הוא דכתיב (שמעי ז, כד) וְחָלַב נִבְלָה וְחָלַב טִרְפָּה יַעֲשֶׂה לְכָל
מְלֻאָהָ וְאָכַל לֹא תֹאכְלָהּ, בשביל שתאכלו ממנה לעתיד לבא, לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר להם זאת

ר

[ועל כל פנים] אויף וואָס פאַר אַ אופן דאָס וועט אויסזען, [צי בבחינת] וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ^מ (משפטים כד, יא), [צי] אויף וואָס פאַר אַ בחינה, דאָס פאַרשטיי מיר דאָךְ נישט.

קאָן זיין [גם] על פי פשוט, [און] קאָן זיין אַזוי ווי דער מן^מ, אויף דער בחינה. דאָס ווייסט מען נישט^מ.

רא

ואם כן יש לומר דמה שאמר להם אבל אתם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמות, הכוונה על אותה סעודה של לוויתן שיתקיים לעתיד לבא, שזה יהיה ג"כ בזמן שיבוא החורש והמכות על האומות, ואתי שפיר קישור המאמר מרישא לסופא על כל פנים דאָס קאָן זיין מיינט ער אויך [בלשון] לֵאכּוּל, דעמאָלטס ווען אויף זיי וועט קומען די אַלע צרות, די נגעים, וועט ביי אידן זיין לֵאכּוּל וְלִשְׁתּוּ (בהסעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים).

רב

סיום ישוב קושיא ט"י (באופן ראשון)

ועכ"פ יש לפרשו על מצות עונג שבת, דאפילו כשהוא שלא לשמה, גם כן מועיל זכות המצוה שיבא הישועה לישראל, [וכל שכן כשהוא לשמה, ובפרט כי לעתיד כבר יכונו כל ישראל בהגאולה לשם שמים] אָבער עקסטערדעם [לאופן הראשון דקאי על עונג שבת, איז] ביי אידן קען זיין מתוך שלא לשמה בא לשמה, [ולכן] ביי יעדן שבת האָט מען מתיר געווען לֵאכּוּל וְלִשְׁתּוּ (וגם בזכות זה יבא ישועה לישראל, וכמבואר לעיל (באות קעג קעו) בשם האהל יעקב). [און] אַזוי ווי איך האָב געזאָגט^מ [בביאור הפסוק החדש הזה] "לָכֶם".

רג

ישוב קושיא יח [לפרשת החודש]

ולזה בפסוק החדש הזה לכם דקאי על הגאולה, דרשו בוורד ובמדרש לכם ולא לאומות העולם, כי הפסוק רומז לבקש על הגאולה בכל אופן, ואף כשהם מתכוונים עתה לטובת עצמן, כי לאחר הגאולה כבר יתכוונו כל ישראל עבור הכבוד שמים. ובחינה זו שייך רק בישראל, אבל אצל האומות לא מהני אצלם ענין שלא לשמה, כי אף לעתיד לא יתכוונו לשמה איבערדעם זאָגט ער (בהמדרש לפרשת החודש) ?הֲיִינוּ לָךְ לְבַדְּךָ וְאֵין לְזָרִים אִתָּךְ, ביי ענק מעג זיין החדש הזה 'לָכֶם', [לכוון עתה בשעת הגלות לבקש על הגאולה אפילו לטובת עצמם], וואָרן ווען ס'וועט קומען דערצו [שפעטער לעתיד לבא], וועט מען [שוין נאָר] מיינען לָשֵׁם שָׁמַיִם, אַזוי ווי כ'האָב פריער געזאָגט^מ דעם אַנדערן אופן, [מ'וועט מיינען] אַלעס וועגן כְּבוֹד שָׁמַיִם.

הַחֵהָ אֲשֶׁר תֵּאָכְלוּ. הרי דסעודה זו יש בה מענין אכילה. וכן נוסד בפייט אקדמות שאומרים בעצרת, אָרִיסְטוֹן לְצִדִּיקָא יִתְקַן וְשִׁרְתָּא, מְסַחְרִין עָלֵי תַּפִּי, דְּכִכּוּד וְגוּמְרָתָא.

^מ מלבד הסודות הנמזים בזה בענין צדיקים שיהנו מזוי השכינה, וכמבואר בדברי יואל בפרשתן (עמוד שדמ ד"ה וכן) בשם הזהרה הק' (תולדות קלה).

^מ והיינו שיהנו מזוי השכינה כדלעיל. וכמבואר בגמרא ברכות (יז): מרגלא בפומיה דרב, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזוי השכינה, שנאמר וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ (פירש"י: שָׂבְעוּ מזוי השכינה, כאילו אכלו ושתו).

^מ שהוא לחם של מלאכי השרת, והוא נבלע באיברים, ולא כאכילה גשמית.

^מ ועיי' ברמב"ם (מלכים יב, ב) שכתב בענין דלעתיד לבא וז"ל: וכל אלו הדברים וכיוצא בהן, לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו וכו'.

^מ לעיל בישוב הקושיות לפרשת החודש (באות עה-קג).

^י היינו באופן השני שבביאור הפסוק החדש הזה לכם.

רד

נָאָר פֿאַר אומות העולם קען נישט טרויען קיין שְׁלָא לְשִׁמָּה, ווי די גמרא זאָגט דאָךְ^ל הא בישראל והא בעכו"ם, אַזוי ווי די גמרא זאָגט דאָרטן אין ראש השנה (וכדלעיל באות קפה)^נ. [ואם כן גם לעתיד לא יכונו לשמה רק לטובת עצמן].

רה

איבערדעם איז דאָס פּלאַץ [של "לכם" ולא לאומות העולם, בפסוק זה] (ומישוב קושיא יח).

רו

דאָס איז דער מַכְנֵן דאָ פון די אַלע מדרשים. דאָס איז דער גאַנצער מַכְנֵן.

רז

הקדמה לישוב קושיא א-ב

בפרשת אֶשָׁה כִּי תִזְרִיעַ מִצִּינוּ עֵינֵי הַתְּהַפְּכוֹת מִטָּמֵא לְטָהוֹר, שהוא על פי מקור התורה שלמעלה הקדומה, דשם לא שייך ענין הטומאה, וכמו שהיה קודם חטא אדם הראשון

דער פסוק הייבט אָן צו זאָגן אֶשָׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים [וגר'], וְשָׁלְשִׁים יוֹם וְשָׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טָהָרָה.

דאָס איז דאָךְ אַן הַתְּהַפְּכוֹת מִטָּמֵא לְטָהוֹר. אפילו ס'איז דֵם, איז דאָךְ עס [לכאורה] טָמֵא, פונדעסטוועגן זעט אויס [ווייל] דער מַקּוֹר איז [בשורשו בשמים מענין טהרה, ולכן הוא דם טוהר, לויט] אַזוי ווי די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה איז אַזוי פונעם מַקּוֹר אויס [במקור התורה שקדמה לעולם].

רח

דער אָמֶת שטייט דאָךְ^נ אַז דעם גאַנצע טומאה [פון] טומאת לידה [ונדה], דאָס איז [נגרם] נאָר דורכן חטא אדם הראשון. [און] אַז לעתיד וועט דאָס נישט זיין. [ווי] די גמרא זאָגט דאָךְ גאָר (שבת ל:) עתידה אשה שתלד בכל יום, [אזוי] שטייט דאָךְ אין די גמרא אויף לעתיד. [ווייל] דאָס וועט אַלעס בָּטֵל ווערן [ויהיו טהורים בכל עת].

רט

דאָס איז אויך נאָר דורכן חטא אדם הראשון איז דאָס אַלץ נאָר געווען. [אבער] דאָס אַלעס איז אַז מ'קוקט אַרײַן אין מַקּוֹר, [שם מובן ענין ההתהפכות מטמא לטהר, כי במקורו שלמעלה יש בזה שורש טהרה, וכמו שהיה קודם חטא אדם הראשון, בהתורה שהיתה קודם שנברא העולם].

^נ ולדרכינו יובן המשך וקישור דברי המדרש במה שהשיב להם אל תתייראו, אלו לאומות העולם, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמות. דפירושו דבחינה זו שנאמרה פרשת נגעים בתוקף הדין, מכוונת רק כלפי האומות, דלא שייכא בהו תשובה מיראה, כמבואר לעיל דלא שייך שלא לשמה אלא בישראל ולא באומות העולם, ואם כן לא יתכן לומר באוה"ע שיבואו הנגעים עליהם על מנת שישוּבוּ, שהרי אף אם יעשו תשובה מיראת העונש לא תועיל מידי. ולזה סיים אבל אתם לאכול ולשתות ולשמות, והכוונה דממה שחזינו שנתנו לכם מצוות שיש בהם אכילה ושתיה ושמחה, שהם מצוות שיש בהם תענוג לגוף, וקשה מאד לכוון בהם לשמה כמבואר באהל יעקב הנ"ל, ואפילו הכי מתקבלים מצוות אלו לרצון לפני הקב"ה, וכדאיתא בגמרא כל המקיים ג' סעודות בשבת ניצול מחבלי משיח וממלחמת גוג ומגוג. והרי דאף מצות שלש סעודות בשבת שהגוף מתענג בהם וקשה לכוון בהם לשמה, אפילו הכי זכותה גדול להושיע את ישראל מכל צר ואויב. ומינה שמעינן כי בישראל הקב"ה מקבל אף מצוות שלא לשמה, ואם כן אין לכם להתיראות מביאת הנגעים עליכם, כי לא יבואו הנגעים בתוקף הדין, אלא במדת הרחמים לעורר לבבכם לתשובה, ואף אם תהיה התשובה מיראת העונש, תתקבל לרצון לפני הקב"ה. מה שאין כן באומות העולם. (דברי יואל).

^נ כמבואר בעין הדעת טוב (כפרשתן), ועוד בכמה ספרים. וכן האריך בזה באור החיים הק' ריש פרשתן (כפסוק וביום השמיני).

רי

ישוב קושיא א-ב

ולכן המדרש מביא לכאן הפסוק אָשָׂא דְעִי 'לְמַרְחֹק, דְּקָא' על התורה הקדומה שנקרא אָרְץ 'מִרְחָקִים' כמבואר בתנא דבי אליהו, ודרשו שמחשבתן לשמו של אברהם אבינו שנאמר בו 'וַיֵּרָא' אֶת הַמָּקוֹם 'מִרְחָק', שהוא ראה והשיג כל התורה כפי בחינתה הקדומה

איבערדעם זאָגט ער (במדרש, אָשָׁה כִּי תִזְרִיעַ וגו', הדא הוא דכתיב) אָשָׂא דְעִי 'לְמַרְחֹק', זה אברהם אבינו (שנאמר בו) 'וַיֵּרָא' אֶת הַמָּקוֹם 'מִרְחָק'.

ריא

אברהם אבינו האָט געטון אַלעס עַל פִּי הַתּוֹרָה¹¹, [דורכדעם וואָס] ער האָט 'געזען' דעם מָקוֹר¹², אַזוי ווי אין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אין מָקוֹר [וואָס דארט] זעט מען אַלדינגס.

דער מָקוֹר פון אַלע הַלְכוֹת, און פון אַלע מְאֻרְעוֹת וויאזוי ס'וועט זיין עד סוף פֶּל הַדּוֹרוֹת, האָט אברהם אבינו געטראָפֶּן אין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה [במקורה].

איבערדעם זאָגט ער מִרְחֹק, [דהכוונה] אַזוי ווי דער תנא דבי אליהו זאָגט [הלשון, כי התורה היא 'ממרחקים'], דאָס איז פון 'פֶּאֶר' די תתקע"ד דורות, האָט ער געזען [דארטן] וואָס ס'וועט זיין אַלעס שפּעטער [לעתיד לבא].

בְּחִזְיוֹן הָאֵט ער [אלעס] געזען, אַזוי ווי ער האָט געוויזן משה רבינו'ן די לְבָנָה בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה¹³.

איז דאָס איין בחינה [עם ענין פרשתן, בענין טומאת לידה וטהרת דם טוהר, וטומאת נגעים, דהכל יש בזה טעמים נשגבים על פי מקור ושורש התורה קודם שנברא העולם] (ומיושב גם קושיא ב)¹⁴.

¹¹ כמבואר במשנה קידושין (פב). ובגמרא יומא (כח): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר (תולדות כו, ה) עָקב אֲשֶׁר שָׁמַע אֶבְרָהָם בְּקִלְי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתֵי חֻקֹּתַי וְתוֹרָתִי.

¹² וכמו שמצינו במדרש (בראשית רבה סא, א. ושחר טוב תהלים פרק א וטז): כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ (תהלים א, ב), זה אברהם, שנאמר (וירא יח, יט) כִּי יִדְעֹתִי לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה. ובתורתו יִהְיֶה (תהלים שם), א"ר שמואל בר נחמני, אברהם לא היה לו אב שילמדו תורה, מאין למד, תני רבי שמעון בן יוחאי, מלמד שזימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים רבנן והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה כל הלילה, הדא הוא דכתיב (שם טז, טז) אֶבְרָהָם אֶת ה' אֲשֶׁר יִצְעָנִי אֶף לַיְלֹת יִסְרוּנִי כְּלִיּוֹתִי.

¹³ וז"ל הומב"ן בפרשת תולדות (כו, ה): והנראה אלי מדעת רבותינו, שלמד אברהם אבינו התורה כולה ברוח הקדש, ועסק בה ובטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה וכו'.

¹⁴ וז"ל האגרא דכלה בפרשת דברים (בפסוק ה' אלקי אבותיכם, ד"ה ובדרך קצר): דהנה האבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה, דהתבוננו בחכמתם ודעתם בשורש עץ החיים, והבינו שמחוייבים לעשות בעולם הזה מצות מעשיות נגד כל מאור ממאורות העליונים, וא"כ השתמשו הם מקודם בחכמתם ואחר כך במעשיהם. ואנחנו בניהם, לנו ניתנה התורה במורשה, ומחוייבים אנחנו לעשות המצות כאשר נצטוונו, ועל ידי מעשינו יאירו המאורות העליונים, וישפיע לנו שכליות ועריבות נעימות בטעמי המצות וביראה ואהבה כדת מה לעשות, ואנחנו בני אבותינו מיום נתינת התורה אין לנו שום עסק אחר, רק מחוייבים אנחנו מתחילה לעשות כל המצות כאשר נצטוונו, ולשם בוראנו ית"ש, והוא ית' בוראי יאיר עינינו להבין בחכמתנו מתיקות טעמיהם כל אחד לפי שורש נשמתו. מה שאין כן האבות שלא ניתן להם התורה, היה בהיפך וכנ"ל. ונעיין עוד בספר מנחם ציון וכן בדברי מנחם, להרח"ק מרימנוב (בפרשת וקהל, ס"ג תקס"ז. ושבת הגדול ס"ב תקס"ה).

¹⁵ כמו שכתב הרמב"ם. וכמבואר לעיל בחלק הדרוש לפרשת החודש (שיורפס אי"ה בחלק ג' של הקונטרס).

¹⁶ וזהו הכוונה במה שמביא כאן המדרש את הפסוק אָשָׂא דְעִי 'לְמַרְחֹק', כלומר כאשר אסתכל במקורן ושרשן של המצות, כמבואר שהתורה קרויה 'מרחקים' על שם שקדמה לעולם, אזי וְלִפְעָלִי אֶתָּן צֶדֶק, שאז נשכיל טעם טומאת לידה במקורן ושרשן, ונבין מה צדקו דרכי הבורא, ועדותיו נאמנו מאד, אשר גזר עלינו חוקים ומשפטים צליקים, ככל התורה הזאת. ○ אמנם עתה שלא זכינו עדיין להשגה זו, אנו מחשבתין לשמו של אברהם אבינו שנאמר בו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מִרְחָק, כלומר שהביט במראה הנבואה, והתבונן בסודותיה ובוריה של תורה, כפי אשר חקקן יוצר בראשית מקדם במקור התורה הקרויה מִרְחֹק. וזהו שנאמר וַיֵּרָא, שהשיג במראה הנבואה אֶת הַמָּקוֹם מִרְחָק, פירוש שהשיג שורש ומקור התורה על הטהור במקומו ועל הטמא במקומו, וכן כל המצוות במקורן ושרשן, ועל כן לעת כזאת שלא זכינו להשיג עומק הדברים אנו מחשבתין לשמו של אברהם,

ריב

ישוב קושיא ג-ד

וזהו גם כן מה שדרשו דאם זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית, דהכונה שנעשה מקושר עם התורה הקדומה עד שורשה שלמעלה, שהוא באמת מוקדם לכל מעשה בראשית

ממילא איז [אם זכה אדם, אומרים לו] אתה קדמת לכל מעשה בראשית.

וואָרן פונעם מקור אויס [הוא באמת מוקדם לכל מעשה בראשית].

און אידן [אם זכו] זענען דאָךּ מקושר אין די תורה הקדושה, און די תורה הקדושה

איז פריער פון אלעמען. ס'איז נישט פארהאנדן [מה שיוקדם להתורה].

ריג

[ווי] ס'שטייט דאָך אַרויס בפירוש, ס'שטייט [אין מדרש^י בדרשת הפסוק] יקרה היא

מפנינים, מ'האט מקדים געווען די בני קהת פאר די בני גרשון, כאטשיג יענער איז א בכור, ווייל די תורה הקדושה איז פריער פון אלעם, ווייל די תורה הקדושה איז קדמה לעולם [ובני קהת הם נושאי הארון שבו התורה. ולזה נאמר על התורה כי] יקרה היא מפנינים.

[והרי מזה כי בזכות התורה נעשה המאוחר מוקדם].

ריד

ממילא זענען זיי [אם זכו אומרים להם] אתה קדמת לכל מעשה בראשית, פון מקור

התורה [אויס].

אבער אז נישט, אין פשטות [מצד הטבע הגוף], אז מ'איז נישט מקושר מיט די תורה

הקדושה, [גייט מען דאך לויט] פון ווען מ'איז געבוירן מיטן גוף, איז טאקע יתוש קדמני^ה.

רטו

איבערדעם זענען די אלע זאכן אמת, [און] ס'איז אלעס הא פהא תליא [די אלע

מדרשים].

רכט

המשך ישוב הקושיות בפרשת תזריע

איבערדעם די פרשה פון נגעים, דאָס איז אַ גזירת הכתוב^{יט} [זא] והובא אל הכהן,

ועל ידו אנו אחוזים ומקושרים באילנא דחיי הוא מקור התורה, ובעשיית המצות אנו מכוונים על דעת המצנה ברוך הוא. (דברי יואל).

^{יט} בבמדבר רבה (נשא ו, א): נשא את ראש בני גרשון וגו'. הדא הוא דכתיב (משלי ג, טו) יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה. תנינן תמן (הוריות יג, א): חכם קודם למלך ישראל וכו', אם היה ממור תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר יקרה היא מפנינים וכו', אפילו מזה שהוא כנסס לפני ולפנים. ○ דבר אחר יקרה היא מפנינים, מדבר בקהת וגרשון, אף על פי שגרשון בכור, ומצינו שבכל מקום חלק הכתוב כבוד לבכור, לפי שהיה קהת טוען הארון ששם התורה, הקדימו הכתוב לגרשון, שבתחלה אמר (במדבר ד, ב) נשא את ראש בני קהת, ואחר כך אומר (נשא ד, כב) נשא את ראש בני גרשון וגו'. הוי יקרה היא מפנינים, מבכור שיצא ראשון, ואין פנינים אלא תחלה, כמה דתימא (רות ד, ז) וזאת לפנים בישאל.

^{יז} ובוזה מדויק גם בלשון הפסוק אחר וקדם צרתני המובא בהמדרש, דנקט אחר ואחר כך קדם, ולכאורה היה ראוי שיאמר איפכא, קדם ואחר צרתני. אבל להאמור ניחא, כי בתחלת היצירה האדם הוא מאוחר לכל הנבראים, אלא שאם יזכה אחר כך, אז הוא מוקדם לכולם, על ידי שמקושר בהתורה שנבאר קודם בריאת העולם. (דברי יואל).

^{יט} כלשון רש"י (יג, ב): [והובא] אל אהרן וגו'. גזירת הכתוב הוא, שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן. ומקורו במשנה דנגעים (ג, א): הכל כשרים לראות את הנגעים, אלא שהטמאה והטהרה בידי כהן. אומרים לו אומר טמא, והוא אומר טמא. אומר טהור, והוא אומר טהור. [וכן הוא בתורת כהנים כאן (נגעים פ"א, ט)].

אפילו דער פֿהן האָט נישט געוואוסט [אם הנגע טמא], האָט ער געמוזט האָבן אַ תּלמיד חכם זאָל זען. אַז ער איז נישט געווען קיין מבין, האָט ער געמוזט נעמען דעם תּלמיד חכם, אָבער אַרויסזאָגן דאָס וואָרט טמא צי טהור, האָט נאָר געקענט דער פֿהן.

רל

זעט מען דאָך [דעם כח פון] דער דבור פונעם פֿהן, [כאָטש] איך ווייס נישט פֿאָרוואָס גראָד דאָ [ביי נגעים, אבער] על כל פנים זעה מיר דאָך ווי ווייט אַ פֿה פון אַ דבור איז, ווייל ער איז געווען אַ פֿהן, דער דבור פונעם פֿהן האָט מִכְרִיעַ געווען, ס'איז אין דעם געווען גיווענדט.

כאָטשיג ער האָט גאָר נישט געוואוסט פֿאָרוואָס, ער האָט נישט פֿאַרשטאַנען, ער האָט געמוזט האָבן אַ תּלמיד חכם ער זאָל אים געבן צו פֿאַרשטיין פֿאָרוואָס דעם איז טמא און דעם איז טהור, [און נאָר] יענער האָט פֿאַרשטאַנען, [אָבער] ס'איז אַ גזירת הפֿתוב, דאָס איז געווען דער פֿהן, איז דאָס אַזוי געוועזן, ווייל דאָס רירט אָן [אין] טהור 'במקומו' און טמא 'במקומו', [אין] די מְקוֹרוֹת פון אַלעמען.

די תּוֹרָה הִקְדוּשָׁה האָט אַלעס מְקוֹרוֹת [שקדמו לעולם. און] 'דאָס' האָט געמוזט גיין דורכ'ן פֿהן.

רלא

ישוב קושיא ה

מה שאמרו במדרש דהתורה לא הזכירה שם בני ישראל בפרשת הנגעים, הכוונה גם כן עבור אותה הבחינה של הנגעים והמכות שיבואו על האומות, שנכלל בפרשה זו בשורשה, וזה לא רצה הקב"ה להזכיר על בני ישראל איבערדעם דער פֿשט איז, נִגַע צֶרַעַת כִּי תִהְיֶה 'בְּאֶדָם' [וְהוּבָא אֶל הַפֶּה], שטייט אַלץ כסדר [בלשון] 'אֶדָם' כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשׂוֹר, [דרומז על אומות העולם ולא על ישראל, וכמבואר במדרש].

דאָס קאָן זיין אפשר, [בביאור וואָס] כ'האָב פריער געזאָגט [בקושיא ה] דער מדרש זאָגט ער איז נישט מְזַכֵּיר קיין אידן [מפני כבודן, ולכן לא כתיב כאן דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל].

רלב

ווייל דער אָמַת, דאָ שטייט דאָך אויסגערעכנט צוויי זאָכן. ס'שטייט דאָך [דא אויך] דער מקור פון די נגעים, אין די פסוקים איז דאָך [אויך] דער דָרַש. ווי די גמרא זאָגט דאָרט^א [אז] ער האָט געלערנט רב כהנא דעם דָרַש איידער ער האָט געלערנט דעם פֿשט.

^א ו"ל הרמב"ם (טומאת צרעת ט, ב): אף על פי שהכל כשירין לראות נגעים, הטומאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד, כהן שאינו יודע לראות, החכם רואהו, ואומר לו אמור טמא, והכהן אומר טמא, אמור טהור, והכהן אומר טהור, הַסְגִּירוֹ, והוא מסגירו, שנאמר (דברים כא, ה) וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגַע. ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו, והוא מחליט או פוטר או סוגר. ◦ במה דברים אמורים כשהיה הכהן סומך על דברי החכם, אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו, אסור לו לראות נגע מכל נגעים עד שיוורנו רבו ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן, בנגעי אדם כולם, ובנגעי בגדים, ובנגעי בתים. [ועיין בזה בגמרא ערכין (ג), וברש"י ותוס' שם].

^א בגמרא שבת (סג): מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר [דכלי זיין] תכשיטין הן לו, דכתיב (תהלים מה, ד) תִּגְדֹר תִּרְבֶּךָ עַל יָרֵךְ גְּבוֹר הוֹדָךְ וְהוֹדָךְ. אמר ליה רב כהנא למר בריה דרב הונא, האי בדברי תורה כתיב [פירש"י: הוי זהיר לחזר על משנתך, שתהא מזומנת לך בשעת הדין, להביא ראיה, כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה, והוא הודך והדרך], אמר ליה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ◦ אמר רב כהנא, כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס, ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא. מאי קא משמע לן, דליגמר איניש והדר ליסבר [דליגמר

ס'איז אויסגעזעכנט [דא אויך] דעס וואָס ס'וועט קומען אויף די אומות הָעוֹלָם שפּעטער [לעתיד לבא]. און [אויך די הלכות] אויף וואָס פאַר אַ בחינה ס'וועט קומען אויף אידן.

שטייט דאָך דאָ צוויי זאַכן, איבערדעם זאָגט ער נישט אַרויס דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וואָרן דאָ איז טאַקע נכלל [אין] דער אָמַת [אויך] דעס וואָס ס'וועט קומען אויף די אומות הָעוֹלָם אויך. אַזוי ווי דער מדרש פירט אויס [שָׁאָת זֶה בְּכָל, ספּחַת זֶה מִדִּי וכו'], אויף אַלע אומות (וכדלעיל בקושיא יא).

רלג

ישוב קושיא ו-ז

ומה שנאמר כאן וְהָיָה לְשׁוֹן שְׂמֹחָה, הוא גם כן לרמזו על בחינה זו שיתקיים לעתיד על האומות, שבאותה שעה יהא שמחה גדולה לישראל בתשועת עולמים

איז וְהָיָה [לשון שְׂמֹחָה], ווען ס'איז אויף אַדום, דעמאָלטס וועט זיין אַ שְׂמֹחָה פאַר אידן, איבערדעם שטייט וְהָיָה לְשׁוֹן שְׂמֹחָה.

ווען ס'וועט קומען אויף די אומות הָעוֹלָם [יהא שמחה ואורה לישראל]. ווי די גמרא זאָגט (כדלעיל באות קצח), רבי אבהו האָט געזאָגט [אז] ווען ס'וועט אויף זיי קומען דאָס חֲשׁוֹת, דעמאָלטס וועט זיין אַ יְשׁוּעָה פאַר אידן.

דער וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת זאָגט דאָך דער מדרש (שבקושיא יא) דאָס איז אדום, און ווען ס'וועט קומען אויף אַדום די מַכּוֹת און די נִגְעִים [שזו יהיה לעתיד לבא], דעמאָלטס וועט זיין וְהָיָה, וועט זיין אַ שְׂמֹחָה פאַר אידן, לְאֵכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת וּלְשִׁמּוֹחַ, אַזוי ווי ס'וועט זיין דעמאָלטס [בעת הגאולה העתידה] דערנאָך.

רלד

נאָר אידן וועלן 'דאָס' נישט מיינען [את התענוג הגשמי] דעמאָלטס אויך נישט²⁰. [נאָר] אידן וועלן מיינען דעם גרויסן דַּעַת לַה', און דעם גרויסן כְּבוֹד שְׁמִים וואָס ס'וועט זיין²⁰.

רלה

אַבער על כל פנים דאָס אַלעס איז הָא בְּהָא תְּלִיָא, די אַלע זאַכן וועלן זיין אינאיינעם. איבערדעם איז דאָס מְסוּגָל, איבערדעם איז דאָס תְּלִיָא אין דעם, ווען דער בורא כל עולמים וועט העלפן [אידן, אַז יתקיים הדרש של מראות הנגעים על האומות, וישראל ישמחו ויתענגו בה'].²⁰

רלו

[קושיא יד]

לכאורה למה נאמר "וְהוּבָא" בלשון נפעל והתפעל, ולא נאמר "וּבָא" אֶל הַכֶּהֱן

נאָר דער פסוק זאָגט נִגַע צָרַעַת [כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם] 'וְהוּבָא' אֶל הַכֶּהֱן. לכאורה פאַרוואָס שטייט נישט 'וּבָא' [אֶל הַכֶּהֱן], פאַרוואָס איז ער נישט געקומען אַליין.

²⁰ איניש לגרוס שמעטא מרביה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה. והדר ליסבר טעמיה. דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא, ותלמודיה הוה קים ליה מדרוה בר תמני סרין.

²⁰ אף שיהיה הגאולה גם להם עצמם ישועה גדולה ויתרבה כבודם.

²⁰ וכמבואר לעיל בהדרוש לשבת החודש (באות פח, ואות קג-קח).

רלו

ישוב קושיא יד

ויש לפרש, כי באמת מי שדעתו ישרה ובא אל הכהן מעצמו להורות לו דרך התורה והתשובה, אין הנגעים באים עליו כלל. ואם כן מי שבא עליו הנגע על ידי שלא התעורר לתשובה, הרי הנגע הוא שמכריחו לבא אל הכהן, ולכן נאמר בלשון 'והובא'.

נָאָר וּוָאָס דען, דער וואָס ער קומט אַליין, דער קומט איידער ער האָט אַ נָגַע צָרַעַת, [כדי] ער זאָל נישט באַקומען קיין נָגַע. [אבער] אַז ער וואָרט ביז ער האָט קודם אַ נָגַע, האָט אים 'די נָגַע' הערשט געברענגט צום כֹּהֵן.

איבערדעם שטייט נישט נָגַע צָרַעַת [פי תהיה באדם] 'ובא' אַל הַכֹּהֵן, וואָרן ער איז נישט געקומען אַליין [לקבל דרך התשובה], נָאָר נָגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם איז 'והובא' אַל הַכֹּהֵן, ער איז 'געברענגט געוואָרן' צום כֹּהֵן, [ווייל] די נָגַע האָט אים געברענגט ער זאָל זיין דאָ ביים כֹּהֵן. אזוי זעט דאָך אויס, וואָרן ווען נישט העט ער דאָך געקומען [פריער צום כהן, שיורה לו דרך הישרה. שהרי] בזמן שבית המקדש קיים, די כֹּהֲנִים אין בית המקדש האָבן געקאָנט מִמְּשִׁיךְ זיין אַלדינגס [להשפיע לו תורה ויראת שמים^{טז}], ומי שדעתו ישרה [איז מען [גיווען] געקומען פריערער, איידער, 'פאַר' די נָגַע. דעמאלטס העט גיווען געווען 'ובא', און נישט "והובא".

רלט

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן טאקע:
מ'זאל מיר זוכה זיין טאקע.

מ'זאל מיר במהרה געהאָלפן ווערן.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו די שְׂמִחָה אֲמִתִּיית, בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְהָרָה.

[און] ביז דערווייל זאל מיר זוכה זיין מ'זאל מיר טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה, פֶּאָר'ן בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים.

מ'זאל מ'קבל זיין פִּנֵּי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בְּנִחַת וּבְשִׂמְחָה, בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְהָרָה.
בְּהַתְּגַלּוּת כְּבוֹד שְׁמַיִם עָלֵינוּ, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^{טז} וכמבואר בתוספות בבא בתרא (כא.): כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה, וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה. כדרשנין בספרי, למען תלמד לִיְיָאָה וגו' (ראה יד, כג), גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד. לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.

